

Toth Andrej

MAGYAR KISEBBSÉGI POLITIKAI PÁRTOK CSEHSZLOVÁKIÁBAN ÉS AZ 1935. ÉVI ELNÖKVÁLASZTÁS¹

„A magam részéről úgy gondolom, hogy Benešnek a megválasztása volna a magyar érdekeknek hasznosabb mint... az agrárpártnak a nyeregbe ültetése.” Szüllő Géza, a kisebbségi magyar pártok parlamenti klubjának elnöke, az Országos Keresztényszocialista Párt több éven át hivatalban lévő elnöke a magyar külügyminiszternek, 1935. december 17.²

„Elmondhatom, hogy azért foglaltunk állást Beneš elnöksége mellett, mert az az érzésünk, hogy Beneš ígéreteitől a magyarság többet várhat, mint a jobboldali, túlzó nacionalista irányzataitól.” Jaross Andor a Magyar Nemzeti Párt ügyvezető elnökének nyilatkozata Az Est napilap szerkesztőjének, 1935. december 20.³

Ezen tanulmány célja bemutatni a magyar kisebbségi politikai pártok, az Országos Keresztényszocialista Párt (OKSzP) és a Magyar Nemzeti Párt (MNP) Tomáš Garrigue Masaryk köztársasági elnök utódjának megválasztásával kapcsolatos állásfoglalását. Az 1935-ös elnökválasztás vitathatatlanul a két háború közötti magyar politikai pártok történetének a legérdekesebb momentumai közé tartozik. Különösen azért, mert a két magyar politikai párt reprezentációjának Edvard Beneš személyével kapcsolatos álláspontja nagyon elutasító volt. Az évekig külügyminiszterként tevékenykedő Beneš a magyar kisebbség szemében azzal a politikussal volt azonos, aki nagymértékben hozzájárult Magyarország megcsonkításához. Milyen politikai álláspontot képviseltek a magyar politikai pártok a történelmi jelentőségű elnökválasztás alkalmával 1935-ben? Az OKSzP és az MNP politikai egysége egyértelmű volt, azaz az elnökválasztás idején az MNP jelenlévő törvényhozói az OKSzP választóival összhangban szavaztak?

¹ A tanulmány megírásakor hasznosítottam az „Esterházy János politikai portréja – szerepe a magyar kisebbség (kisebbségek) védelmében Csehszlovákiában versus csehszlovák államiség” és a „Csehszlovák kormányok nemzetiségi politikája 1918–1938” (RM04/01/10) c. projektek keretein belül végzett kutatás eredményeit; a projekteket a Cseh Külügyminisztérium támogatta 2008–2010 között.

² Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (továbbiakban MNL OL), K 64 Külügyminisztérium Politikai Osztály Reservált iratai 1918–1944 – 62. csomó (továbbá csak „cs.”) 1935 – 7. tétel (továbbá csak „t.”) – 872/res. pol./1935, ill. 835/res. pol./1935.

³ Az Est, 1935, 26. évf., 292. sz., december 20. A korabeli szöveg idézetei a cikkben a mai helyesírási szabályokhoz igazodnak.

Ez a tanulmány elsősorban ezekre a kérdésekre igyekszik válaszolni a csehszlovák és a magyar források alapján.

Masaryk lemondása és a koalíció belüli ellentétek

Az 1935 novemberében valósággá vált, amiről a Hradcsinhoz (a prágai várhoz) közeli politikai körökben egyre gyakrabban beszéltek: a 17 éve hivatalban lévő Masaryk bejelentette lemondási szándékát. Ezt annak alapján tette, hogy 1935. november 18-án Lányban Beneš meggyőzte Masarykot, hogy elérkezett az az idő, hogy helyette őt magát, Benešt válasszák meg az állam elnökévé.⁴ A megbeszélte lemondás azonban a nyilvánosság előtt egyelőre ismeretlen maradt. Masaryk lemondása nem kerülhetett nyilvánosságra addig, amíg nem történtek meg a megfelelő intézkedések, illetve nem folytak le a koalíciós pártok között a mérvadó tárgyalások. Mindaddig hírzárlat volt érvényben. Az elnök lemondására hivatalosan csak december 14-én került sor, a lakosságot is csupán ekkor tájékoztatták. Az addigi hírzárlatot a Lidové noviny c. napilap így indokolta: „...a hír korai bejelentésének betiltásával a kormány... nem az ellenőrzés, hanem a káosz elől akart kitérni. Ha erre nem került volna sor, akkor a rosszindulatú emberek azon igyekeztek volna, hogy ne jöjjön létre megegyezés.” A sajtó csak az elnökválasztás előtt három nappal foglalkozhatott ezzel a kérdéssel.⁵

Masaryk elnök nyilvánosan jelentette be, hogy utódául Beneš külügyminisztert javasolja. A lemondást bejelentő beszédben, melyet Přemysl Šámal, az elnöki kancellária vezetője olvasott fel, a miniszterelnök és a nemzetgyűlés két háza elnökének, Jan Malypetrnek és František Soukupnak a jelenlétében így fogalmazott: „Szeretném még Önöknek bejelenteni, hogy utódomnak dr. Benešet javaslom. Hosszú ideig dolgoztam vele külföldön és itthon is, ezért jól ismerem.”⁶ Tekintettel arra, hogy Masaryk beszéde megjelent az ország hivatalos közlönyében, valamint a napilapokban, a tisztségéről lemondó elnök egyértelműen közölte a nyilvánossággal, hogy kit szeretne látni maga helyett a prágai Várban. Óhaját, hogy az elnöki poszton Beneš váltsa fel, 1935. november 21-én Lányban a miniszterelnökkel folytatott tárgyaláson is megerősítette.⁷ Az elkövetkező napok azonban megmutatták, hogy Beneš megválasztása Csehszlovákia második köztársasági elnökévé nem lesz egyszerű. A problémák legfőbb okozója a kormányzó agrárpárt, azaz a Földműves és Kisgazda Köztársasági Párt (*Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu*) volt. A jobb-

⁴ Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, v. v. i. (továbbá csak MÚA AV ČR), Archiv Ústavu Tomáše Garrigua Masaryka (továbbiakban ÚTGM), fond Edvard Beneš, Oddělení I (továbbá csak f. EB I), 45. sz. dob., R/124/2 (R 94) lelt. sz., Vnitropolitické záležitosti. Volba prezidenta 1935. (Továbbá csak VPZ–VP 1935.) *Rozmluva s panem prezidentem v pondělí 18.11.35.*

⁵ Lidové noviny, 1935, 43. évf., 625. sz., december 14. (reggeli kiadás).

⁶ Uo., *Jindřiška Smetanová: TGM: „Proč se neřekne pravda?“* (Ze vzpomínek dr. Antonína Schenka.) Praha 1996. 220–221. vagy lásd: Úřední list republiky československé (továbbá csak ÚLRČ), 1935, 288. sz., december 15., a napilapokból lásd pld. Lidové noviny, 1935, 43. évf., 627. sz. december 15. (reggeli kiadás).

⁷ MÚA AV ČR, AÚTGM, f. EB I, 45. sz. dob., R/124/2 (R 94) lelt. sz., VPZ–VP 1935, *President republiky avisuje resignaci na svůj úřad. Záznam ze dne 21. listopadu 1935.*

oldali beállítottságú pártvezetés Beneš jelölését nem támogatta, és más jelölt állításával foglalkozott. A külügyminiszter jelölése azonban a másik kormánypártnak, a kisiparosok és kereskedők pártjának⁸ sem tetszett, amely az agrárpárt jobboldali vezetőinek befolyása alatt állt. Beneš ellen az ellenzéki Nemzeti Egyesülés Pártja is nyilvánosan fellépett. Kezdtől kialakulni a Beneš-ellenes, illetve a polgári vagy másképpen az ún. decemberi blokk. Jelöltjük az agrárpártiak által javasolt Bohumil Němec egyetemi tanár, a Csehszlovák Nemzeti Demokrácia nevezetű párt volt képviselője és szenátora lett. Bohumil Němec a jelölést december 6-án elfogadta, s ezt december 7-én a koalíció hivatalosan be is jelentette. Egyelőre még azonban Němec döntése sem került a nyilvánosságra. Mindkét jelöltnek szinte egyenlő esélyei voltak, ezért az elkövetkező napokban a csehszlovák politika színterén erőteljes és kemény politikai egyezkedések folytak.⁹

Az OKSzP és az MNP magyar választói

A politikai színtéren a két magyar párt politikai ereje állandó, változatlan volt. A magyar kisebbség pártjai az 1935-ös parlamenti választásokon hasonlóan szerepeltek, mint korábban. A negyedik, egyben az utolsó parlamenti választásokon az első Csehszlovák Köztársaság történetében ugyan egy mandátummal kevesebbet szereztek, de ennek ellenére valamivel több szavazatot kaptak mint 1929-ben. A képviselőházban összesen 9 helyet (OKSzP 4, MNP 5; az összes képviselői mandátumok 3%) a szenátusban pedig 5 helyet (OKSzP 3 és MNP 2; az összes szenátusi mandátumok 3,3%) szereztek.¹⁰ Azonban az egész közös magyar választási listára 15 mandátum esett, ugyanis egy mandátumot a Szudétanémet választási blokk (*Sudetendeutsche Wahlblock*, SdW) képviselőjének, Kostka Karelnek, Liberec (Reichenberg) polgármesterének ítéltek. Ez a szudétanémet választási csoport a történelmi országrészekben az egyesült magyar választási listán indult. Az említett országrészekben, azaz a cseh és morva-sziléziai választókerületekben, 1935-ben lehetett először az egyesült „magyar” választási listára szavazni [kivéve a III. (*Hradec Králové*) és a XIII. (*Uherské Hradiště*) képviselői választókerületeket és a II. szenátusi választókerületet (*Hradec Králové*)] a parlamenti választásokon. A magyar választási lista országos szinten a 11. helyen volt. Az OKSzP, MNP, ZDP (*Zipser Deutsche Partei*; a szepesi németek pártja szervezetileg az MNP-n belül működött) és SdW, 11. számú listájára a parlamenti választásokon 291 831 (3,55%) és a szenátusi választásokon összesen 254 832 (3,57%) szavazatot adtak le.¹¹

⁸ Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská (ČŽOSS).

⁹ *Ferdinand Kahánek: Zákulisí presidentské volby Dr. Beneše. Praha 1939. 32–33.*

¹⁰ Vö. ÚLRČ, 1935, 124. sz., május 28. vagy I. szintén Národní shromáždění republiky Československé v druhém desíletí (1928–1938). (Továbbá csak NS RČS v druhém desíletí) Praha 1938. 928. és 932.

¹¹ *Vladimír Záděra: Národní shromáždění ve čtvrtém volebním období. Po parlamentních volbách z 19. května 1935. Praha 1935. 82., 84. és 79. Vagy lásd szintén Československá statistika – Svazek 134, Řada I. (Volby, Sešit 5) Volby do poslanecké sněmovny v květnu 1935. Praha 1936. 9*.*

Így a magyar nemzeti kisebbségi pártok 1935-ben 14 elnökválasztóval rendelkeztek.¹² Az alábbiakról volt szó: gróf Esterházy János képviselő, az OKSZP elnöke, Holota János képviselő, Érsekújvár polgármestere és nyugalmazott rendőrkapitány (MNP), Jaross Andor képviselő, az MNP ügyvezető elnöke, Korláth Endre képviselő (MNP), Petrášek Augustin (Ágoston) képviselő (OKSZP), Porubszky Géza képviselő (OKSZP), Szent-Ivány József képviselő (MNP), Szüllő Géza képviselő, a magyar parlamenti pártok klubjának elnöke (OKSZP), Füssy Kálmán szenátor (MNP), Nitsch Andor képviselő (OKSZP), a magyar keresztényszocialista párthoz csatlakozó ZDP vezető politikusa, Pajor Miklós szenátor (OKSZP), Törköly József szenátor, az MNP elnöke, az OKSZP és az MNP szenátusi klubjának elnöke és Turchányi Imre szenátor (OKSZP). A két magyar nemzeti kisebbségi párt a Nemzetgyűlésben másodszor hozott létre közös parlamenti klubot. Először a harmadik, az 1929-es nemzetgyűlési választások után került erre sor.¹³

Az elnökválasztásokon korábban mindkét magyar párt törvényhozói üres szavazólapokat adtak le, ezzel is kifejezve ellenzéki álláspontjukat az első Csehszlovák Köztársaság alkotmányjogi berendezkedésével szemben. Az OKSZP-hoz és az MNP-hez tartozó törvényhozók szavazatai ez idáig nem bírtak döntő jelentőséggel, ezért a politikai küzdőtéren gyakorlatilag semmilyen figyelmet nem szenteltek az elnökválasztásokon tanúsított magatartásuknak. Azonban az 1935-ös elnökválasztás alkalmával a két magyar párt teljesen új helyzetbe került. Az agrárpártiak széthúzása következtében világossá vált, hogy egyeztetésre kerülhet sor a magyar pártokkal. Ezenfelül, még ha az agrárpártiak megosztottsága a végén mégsem veszélyeztette volna Beneš megválasztását, az állam külpolitikai helyzete és a veszélyesen változó európai politikai légkör miatt, a külügyminiszter minél nyilvánvalóbb támogatása az elnökválasztáson nagyon is kívánatos volt. Masaryk utódának a kívánt erős kül- és belpolitikai mandátumot főképpen az első fordulóban való megválasztása biztosíthatta. Ezt maga Beneš is óhajtotta.¹⁴ Ebben az esetben tehát távolról sem volt mindegy, hogy a magyar képviselők és szenátorok az agrárpártiak Benešsel kapcsolatos állásfoglalásán túlmenően milyen álláspontra helyezkednek. Ezt a magyar törvényhozók is tudatosították. Az OKSZP és az MNP parlamenti klubjának közös elnöke Szüllő Géza a magyar külügyminisztériummal Wettstein János prágai követet keresztül 1935. december 7-én közölte, hogy a két tábor közötti erővi-

¹² Az első Csehszlovák Köztársaság idején az államfőt a Nemzetgyűlés képviselőháza és szenátusa választotta, a két ház ez alkalomra összehívott közös gyűlésén. Összesen tehát az akkori Csehszlovákiában az államfőt 450 törvényhozó (300 képviselő és 150 szenátor) választotta.

¹³ Vö. ÚLRČ, 1935, 124. sz., 3388. és 3391.; *Záděra*, V: Národní shromáždění i. m., 46., 47., 49., 51., 52., 54., 58., 61., 62. és 63.; NS RČS v druhém desíletí i. m. 928. és 932. A közös képviselői klub (*Az Országos Keresztényszocialista, Magyar Nemzeti és Zipser Deutsche Partei képviselőinek klubja*) elnöke ismét Szüllő Géza lett, a szenátori klub (*Az Országos Keresztényszocialista, Magyar Nemzeti Párt szenátorainak klubja*) elnöki posztját pedig Törköly József töltötte be, akit majd 1937-ben, a korábbi közös szenátori klub elnöke a harmadik választási időszakból, Szilassy Béla váltotta fel. (Vö. uo. 932.)

¹⁴ *Antonín Klimek – Petr Hofman: Velké dějiny zemí Koruny české. XIV. 1929–1938. Praha–Litomyšl 2002. 343. vagy Antonín Klimek: Boj o Hrad. II. (Kdo po Masarykovi? Vnitropolitický vývoj Československa 1926–1935 na půdorysu zápasu o prezidentské nástupnictví.) Praha 1998. 432.*

szony „*nagyon preker*”, és ebben a helyzetben a magyar szavazatok sokat jelenthetnek.¹⁵

Az első budapesti konzultációk

A csehszlovákiai magyar politikai pártok vezetői és Budapest közötti megbeszélésekre a várt elnökválasztással kapcsolatban közvetlenül azelőtt került sor, hogy az agrárpártiak 1935. december 7-én, még a nyilvánosság előtt titkosított koalíciós tárgyalások keretén belül, hivatalosan bejelentették: a párt Bohumil Němecet jelölteti köztársasági elnöknek. Az elnökválasztással kapcsolatban ekkor fordult Budapesthez Szüllő Géza. „*Arra nézve kell döntés, hogy köztársasági elnöknek kit válasszunk meg*”, kérdezte Szüllő Budapesttől. Éppen ő volt az egyébként, aki a magyar kisebbségi pártok politikai képviselői közül először javasolta Beneš megválasztását. Szüllő tolmácsolta Budapestnek saját véleményét, hogy „*az agrárpártnak a nyeregbe ültetése*” helyett a magyar kisebbség szempontjából előnyösebbnek tekinti Beneš megválasztását. Mindamellett a Beneš támogatására vonatkozó javaslat azért is figyelemre méltó, mert Szüllő azt is jelezte, hogy a Masaryk által javasolt Benešsel szemben Hodža ellenjelöltként való szereplése is várható (!).¹⁶

Szüllő jelentésében azzal is foglalkozott, hogy az elkövetkező politikai egyeztetéseken, hogyan lehetne kihasználni az értékes magyar szavazatokat, ill. milyen garanciákat kaphatnának az elnökválasztáson tanúsított pozitív hozzáállásukért. Az OKSzP elnöke azonban pragmatikusan elismerte, hogy gazdasági és közjogi szempontból a magyarok semmit sem érhetnek el. Az egyedüli szféra, amelyben a kisebbségi politikusok valamilyen engedményeket csikarhatnak ki a magyar kisebbség prosperitását biztosítva, az a kultúra területe. Hosszabb mérlegelés után Szüllő arra a következtetésre jutott, hogy a magyar képviselők aktív részvételét egy magyar iskolai referatúrának a szlovák kormányzat keretében történő létrehozásához lehetne kötni, amelynek a vezetőjét a magyar nemzeti kisebbség pártjaival egyeztetve jelölnék ki. Továbbá ahhoz, hogy a magyar nyelvterületen magyar tanítók közül neveznék ki a tanfelügyelőket, ugyancsak a magyar politikai pártok képviselőivel egyeztetve. Szüllő szerint ezek a követelmények biztosítanák a magyar kisebbség részére a kultúra fejlődésének bázisát.¹⁷

A budapesti Dísz tér a prágai magyar követ, Wettstein közvetítésével 1935. december 9-én válaszolt a magyar politikai pártok klubja elnökének. Az első budapesti utasítás a következő volt: 1) amennyiben létrejönne a polgári blokk, úgy az elnökválasztáson a magyar törvényhozóknak az ő jelöltjüket kell támogatni, legyen az a jelölt bárki; 2) amennyiben az említett blokk nem alakulna meg, a magyar képviselőknek üres szavazólapot kell leadniuk.¹⁸

¹⁵ MNL OL, K 64 62. cs. 1935 – 7. t. – 872/res. pol./1935, ill. 835/res. pol./1935.

¹⁶ Uo.

¹⁷ Uo.

¹⁸ A dokumentumból egyben kiderül, hogy az elnökválasztással kapcsolatos kérdéseket ez alkalommal a miniszterelnökségen tevékenykedő Pataky Tibor államtitkárral is megbeszélték. (Vö. uo.)

A magyar külügyminisztérium fennmaradt levéltári forrásai, melyek a magyar kisebbségi pártok elnökválasztással kapcsolatos állásfoglalásaira vonatkoznak, tartalmilag nem minden szempontból kompatibilisek vagy nem százszázalékosan kimerítőek, nem eléggé világosak, nem adnak egyértelmű választ. Jó példa erre a magyar külügyminisztérium említett utasítása. Szüllő ugyanis változtatott ezen a szövegen, amikor előterjesztette a klub 1935. december 10-én tartott ülésén, mégpedig oly módon, hogy kiegészítette egy további harmadik ponttal¹⁹ Ezen pont szerint, ha Benešnek „igen nagy többsége van”, akkor a magyaroknak ehhez a többséghez kell csatlakozni. Saját *aide-mémoirejében*, amelyben december végén a magyar külügyminisztérium számára összefoglalta a magyar kisebbségi pártok elnökválasztási állásfoglalásainak történetét, ezt a budapesti utasítást már ezzel a harmadik ponttal kiegészítve adta elő, noha az eredeti (budapesti) távirati utasításban ez nem szerepelt.²⁰

Azt azonban csak találgatni lehet, hogy a klub ülésén a magyar pártok képviselőinek vezetője milyen alapon egészítette ki a magyar külügyminisztérium utasítását. Azt, hogy Szüllő Budapest instrukcióját saját maga bővítette-e ki, vagy egy utólagos budapesti telefonbeszélgetést követően, vagy a magyar törvényhozók december 10-ei ülése előtt beérkezett esetleges pontosító üzenet alapján cselekedett-e így, bizonyíték híján nem tudjuk eldönteni.

Amíg az említett magyar külügyi utasítás az elnök megválasztása kapcsán nem említi konkrétan Beneš nevét, illetve nem adott a magyar törvényhozóknak szó szerinti utasítást „Beneš-ellenes” állásfoglalásra, Szüllő előterjesztésében ez nem így volt. Szüllő Budapest instrukcióját így adta elő: „*Ha létrejön egy kombináció, amely megbuktathatja Benest, akkor ehhez a csoporthoz kell csatlakozni.*” Mindazonáltal a budapesti utasítás első pontjának ilyen jellegű előterjesztése, akárcsak a második pont esetében, amely kapcsán Szüllő úgy referált, hogy a magyar törvényhozóknak kötelessége az elnökválasztáson passzív álláspontra helyezkedni, nem változtatott a budapesti utasítás lényegén. Így terjesztette elő Szüllő az első budapesti utasítást az említett összefoglaló jelentésben a magyar pártok 1935-ös elnökválasztáshoz való hozzáállásáról.²¹

A Szüllő Géza által tolmácsolt budapesti utasítást a klub elfogadta, ahogyan erről ő maga később beszámolt a magyar külügyminisztérium számára ké-

¹⁹ Mind a levéltári források, mind az idézett napilapok a magyar törvényhozók ülései esetében a parlamenti klubok üléseiről számolnak be. Azonban a tények arra utalnak, hogy a két parlamenti klub, azaz a közös magyar képviselői klub és a közös magyar szenátori klub inkább együtt ülésezett, többnyire a két párt képviselőinek irányítója, Szüllő Géza vezetésével.

²⁰ MNLOL, K 64 62. cs. 1935 – 7. t. – 872/res. pol./1935, ill. 869/res. pol./1935. Figyelemre méltó Wettstein János prágai követ Kánya Kálmán külügyminiszternek küldött 1935. december 19-ei összefoglaló jelentése az OKSZP és MNP álláspontjáról az 1935-ös elnökválasztással kapcsolatban. Ebből Kánya által december 9-én a Szüllő Gézának küldött instrukcióból csak a második pontot találjuk röviden megemlítve, tehát azt, hogy a magyar törvényhozók az elnökválasztásban üres szavazólapot adjanak le. Wettstein ráadásul azt a követelményt, amely bevezeti az átfogó jelentését, úgy kommentálja, hogy ezt így tudta meg a magyar törvényhozók köréből. Éppen a prágai követ volt az, aki révén a magyar külügyminiszter közölte december 9-ei iránymutatását az közös képviselői klub elnökével. (Vö. MNLOL, K 64 62. cs. 1935 – 7. t. – 872/res. pol./1935, ill. 252/pol./1935 és 835/res. pol./1935.)

²¹ MNLOL, K 64 62. cs. 1935 – 7. t. – 872/res. pol./1935, ill. 869/res. pol./1935.

szített összefoglalóban december végén.²² Az idézett források nem utalnak arra, hogy a magyar törvényhozók vitatkoztak volna a budapesti utasítás fölött. Azonban az OKSZP és az MNP Beneš támogatásával kapcsolatos későbbi szétváltása alapján feltételezni lehet, hogy élenkebb vitát válthatott ki a harmadik pont, melynek alapján a Benešnek adott szélesebb körű támogatás esetén a magyaroknak éppen a külügyminiszterre kellene leadni a szavazatukat.

Edvard Beneš és Esterházy János, az OKSZP elnöke

Időközben a politikai színtéren az elnökválasztás körüli helyzet kieleződőtt, és kezdett bizonyosodni, hogy Beneš megválasztása kétségesebbé vált, mint ahogyan feltételezhető volt. Azonkívül úgy tűnt, hogy az agrárpártiak, a kisiparosok és kereskedők pártja, a Nemzeti Egyesülés és a Nemzeti Fasiszta Közösség mellett, Német jelöltségét Hlinka Szlovák Néppártja (*Hlinkova slovenská ľudová strana*) is támogatná. Hlinka az agrárpárt vezetőjével és ezen párt belügyminiszterével, Josef Černývel való találkozása alkalmával december 10-én állítólag kijelentette: „Még a fát is meg fogjuk választani, ha az nem Beneš lesz.”²³

Az aktuális politikai erőviszonyok világosan jelezték, hogy egyik elnökjelölt sem számíthat a szükséges 4/5-ös többségre sem az első, sem a második fordulóban. Végül még az is elképzelhető volt, hogy egyik jelölt sem szerezheti meg az egyszerű többséget, amely a következő fordulóban elég lenne. Még a két legerősebb ellenzéki pártnak is, a Szudétanémet Pártnak (*Sudetendeutsche Partei*; SdP) és a Hlinka-féle pártnak, melynek törvényhozói 98 elnökválasztói szavazatot jelentettek, sokkal inkább elfogadhatóbb volt Német, mint Beneš. Nyilvánvaló lett, hogy Beneš támogatásához tárgyalni kell az ellenzéki politikai színtérrel, bár hamarosan megmutatkozott, hogy az ún. decemberi blokk politikai háttere a Beneš-tábornak mégsem jelent olyan veszélyt, mint amilyennek látszott.²⁴

A Szudétanémet Párt esetében ez fokozatosan megmutatkozott, főleg amikor Beneš kijelentette, hogy elnökké választása után nem foglalkozik pártjuk betiltásának gondolatával. Így végül Henlein pártja az elnökválasztáskor nem fogja elkötelezni magát, és passzív álláspontra helyezkedik, hogy így nyilvánítsa ki: a csehszlovákiai elnökválasztás a németeket nem érinti. Ez nem volt Beneš számára kedvezőtlen, hiszen a 67 szudétanémet törvényhozó elhatárolódása az elnökválasztástól Benešnek elég lett volna.²⁵ A Beneš-tábor figyelme így

²² Uo.

²³ Kahánek, F.: Zákulisí i. m. 40. (l. további feljegyzés 1935. december 10-hez).

²⁴ Vö. Klimek, A. – Hofman, P.: Velké dějiny i. m. 359.

²⁵ Vö. uo. 360. Az, hogy az SdP passzív magatartást tanúsít az elnökválasztáson, már azon a napon kezdett nyilvánvalóvá válni, amikor Masaryk december 14-én hivatalosan bejelentette a lemondását. Ekkor Rückl egy hiteles forrásra támaszkodva Benešét úgy tájékoztatta, hogy „valószínűleg már bizonyosnak mutatkozik”, hogy Henleinék üres szavazólapokat készítenek leadni az elnökválasztáson. MÚA AV ČR, AÚTGM, f. EB I, 45. sz. dob., R/124/2 (R 94) lelt. sz., VPZ–VP 1935, Rückl 1935. december 14-én saját kezűleg írt levele Benešnek.

elsődlegesen Hlinka pártjára terelődött, de nem maradt érdektelen a magyar kisebbségi politikai színtér sem.

Tekintettel az ún. decemberi blokk tovább tartó sikereire, Beneš, Jiří Jan Růčkl, az ő elnökelöltségét propagáló közvetítő révén a magyar kisebbség jelentős képviselőjéhez, Esterházy Jánoshoz fordult. Růčkl a kapcsolatfelvételt Esterházy János testvére, Esterházy Lujza közvetítésével szervezte meg 1935. december 13-án. Felkérte őt, hogy a képviselő Prágába érkezése után vegye fel vele a kapcsolatot.²⁶ Lujza grófnő a következő napon értesítette Růčklt, hogy testvére még nem érkezett meg, de az üzenetet telefonon továbbította. Egyben biztosította Růčklt testvére kapcsolat-felvételi szándékáról.²⁷ Majd nem egészen három óra elteltével értesítette Růčklt, hogy testvére másnap délelőtt Prágába érkezik és fel fogja keresni.²⁸ A magyar keresztényszocialisták elnöke ebben az időben Budapesten tartózkodott, ahová saját elhatározásából érkezett, valószínűleg az elkövetkező elnökválasztások és az agrárpárt politikájának következtében a cseh politikai színtéren kialakult bonyodalmak okán.

Szűllő 1935. decemberének végén saját, a Dísz térre küldött *aide-mémoire*-jában az elnökválasztással összefüggésben megemlítette, hogy Beneš tárgyalásra kérte fel Esterházyt a magyarokat érintő ügyekről. Mivel egy igen kényes természetű politikai találkozóról volt szó, és világos volt az aktuális politikai erők megoszlása, amely a magyaroknak kivételes lehetőségeket kínált bizonyos engedmények eléréséhez, Esterházy az adott körülmények között Budapesttől valamilyen instrukciót kért. Tudjuk, hogy Esterházy december 14-én érkezett Budapestre, ahol a magyar miniszterelnökség kisebbségi osztályán és a külügyminisztériumban tárgyalt.²⁹ A külügyminisztérium egy másik iratából viszont tudjuk, hogy Esterházy már egy nappal korábban, 1935. december 13-án Budapesten volt, és a délutáni órákban a miniszterelnökségén Pataky Tiborral tárgyalt, aki itt a külföldi magyarok ügyeivel foglalkozó osztályt vezette. Hozzá a prágai magyar követ, Wettstein közvetítésével hívatta meg magát 1935. december 12-én.³⁰

Růčkl lépései a magyar szavazók megnyerésére – az egyházi kapcsolatok kihasználása

Růčkl, Beneš bizalmasa, a katolikus beállítottságú értelmiségi, igyekezett megnyerni a magyar választókat Beneš támogatására a katolikus körökben is.

²⁶ MÚA AV ČR, AÚTGM, f. EB I, 45. sz. dob., R/124/2 (R 94) lelt. sz., VPZ–VP 1935, Růčkl 1935. december 13-ai francia nyelvű távirata Esterházy Lujzának Nyitraújlakra (ma Veľké Zálužie, Szlovákia). Arról, hogy kapcsolatot keresett Esterházy Jánossal a nővére révén, Růčkl természetesen magát Beneš is informálta, akinek továbbította Lujza grófnőnek címzett táviratát. (Vö. uo., Růčkl 1935. december 14-én saját kezűleg írt levele Benešnek).

²⁷ Uo., Esterházy Lujza 1935. december 14-én délután fél háromkor Růčklnek küldött francia nyelvű távirata, 51. fol. B) Esterházy Lujza ezzel kapcsolatban a visszaemlékezéseiben arról számol be, hogy röviddel Masaryk lemondása után a Néppárt egyik embere, Růčkl — meggyőződéses katolikus — fordult testvéréhez, akit arra kért (lásd tovább), támogassa Beneš elnöki jelölését. (Vö. *Esterházy Lujza: Szívek az ár ellen*. Budapest 1991. 68.)

²⁸ Uo., Esterházy Lujza 1935. december 14-ai (feladva 17 ó. 21 p-kor) francia nyelvű távirata Růčklnek.

²⁹ MNL OL, K 64 62. cs. 1935 – 7. t. – 872/res. pol./1935, ill. 869/res. pol./1935.

³⁰ MNL OL, K 74 I. 4. cs. 1935 – Prága, Wettstein magyar követ 1935. december 12-ei távirata Kánya külügyminiszternek (elküldött 12 ó. 45 p-kor.) Esterházy itt „*Tamás*“ fedőnév alatt szerepel.

„Lobbizott” a kassai kanonoknál, monsignore Pfeiffer Miklósnál. Még ugyanazon a napon, amikor táviratot küldött Esterházy Lujzának, tehát 1935. december 13-án, tolmácsolta Pfeiffernek azon kérését, hogy tudna-e szólni Esterházynek és a nemzetgyűlés többi magyar képviselőjének, hogy az elnökválasztáson Edvard Beneš támogatassák. Rückl többek között ezt írta a kanonoknak: *„Tudja, hogy rám mindig számíthat, és én is biztos vagyok benne, hogy magam is támaszkodhatok Önre”*. Rückl Pfeifferhez írt levelében rámutatott arra, hogy a katolikus egyház üdvözli a külügyminiszter elnökjelöltségét, s hangsúlyozta: a legmagasabb katolikus körök úgy tekintenek Benešre, mint akinek a személye *„egyedüli garanciája lehet a békének és a nemzeti igazságosságnak az államban”*. Rückl Němec jelölését egyházi szempontból is elutasította, s ezért Pfeiffernek ezt írta: *„Němec professzor ellenjelölt, a Cseh Nemzeti Tanács elnöke, nekünk katolikusoknak elfogadhatatlan, mert két éve annak, hogy a Nemzeti Tanácsot ott kellett hagynunk Němec úr miatt, aki annak lett az okozója, hogy a Nemzeti Tanács nem fogadta be az Orel katolikus szervezetet, csak a Sokolt. Így már két éve nem vagyunk jelen ebben a szervezetben, és ezt a dolgot Němec úrnak nem felejtjük el.”* A kassai kanonokot arra kérte, hogy olyan irányban hasson a magyar politikusokra, hogy ha nem szavaznak Benešre, akkor maradjanak semlegesnek és tartózkodjanak a szavazástól, mert minden szavazat — ahogy Rückl figyelmeztetett — döntő lehet az esedékes elnökválasztáson.³¹

Arra való tekintettel, hogy az elnökválasztásig már nem sok idő volt hátra, Rückl megírta Pfeiffernek: számít arra, hogy kérése alapján a lehető leggyorsabban ír *in re* a magyar Keresztényszocialista Párt elnökének és néhány további magyar törvényhozónak, s ismerteti velük sürgős kérelmét. Rückl még Pfeifferen keresztül is kereste a személyes kapcsolat lehetőségét Esterházyval és a többi magyar katolikus politikussal. Értesítette Pfeiffert, hogy szeretne velük minél hamarabb találkozni, még hozzá december 16-án vagy 17-én, vagy akár később is, azaz akár még az elnökválasztás napján is. Külön kérte Pfeiffert, akárcsak Esterházy Lujzát, hogy ha az OKSzP elnöke Prágába érkezik, hívja őt fel, mert bizonyos információi vannak számára. Rückl levele végén újból megismételte: *bizik a magyar katolikus körök ellenszolgáltatásában. Levelét ezzel zárta: „Ez egy olyan dolog, amelyet a katolikus kongresszus nevében kérek Önöktől, és remélem, amilyen jóindulatú voltam annak idején Önök iránt, olyanok lesznek Önök is velünk szemben.”* (! – T.A.)³²

Rückl nem volt biztos abban, hogy Pfeiffer éppen Kassán tartózkodik-e, ezért a sürgető idő miatt nem akart semmit sem a véletlenre bízni. A biztonság kedvéért a Pfeifferhez írt levél másolatát elküldte Esterházy Lujzának is. Rückl Esterházy Lujzának írt levele két szempontból is fontos számunkra: 1) Beneš bizalmasa, Rückl arra kérte Lujza grófnőt, hogy Beneš érdekében szóljon testvérének a magyar katolikus körök nevében is. Azonban Rückl a magyar katoli-

³¹ MÚA AV ČR, AÚTGM, f. EB I, 45. sz. dob., R/124/2 (R 94) lelt. sz., VPZ-VP 1935, Rückl 1935. december 13-i gépen írt francia nyelvű levele Pfeiffer Miklósnak.

³² Uo. A katolikus kongresszusról volt szó, melyre Prágában került sor 1935 nyarán. Résztvevői a nemzetiségi katolikus közösségek képviselői voltak. Ez a többnemzetiségű találkozás az akkori csehszlovák környezetben teljesen rendkívüli volt, és valóban tömeges akcióról volt szó.

kus köröket Pfeiffer Miklós révén párhuzamosan szólította fel Beneš támogatására. Ezek szerint tehát Rückl nyilvánvalóan taktikázott. 2) Rückl Esterházy Lujzával és Pfeiffer kanonokkal folytatott levelezésében a magyar keresztényszocialista politikusok segítségével igyekezett megszerezni a magyar támogatást Beneš elnökké választásához, azaz teljesen figyelmen kívül hagyta a „protestáns” MNP-s politikusokat. Ezt a magatartást Rückl esetében is a katolikus politikusok figyelemre méltó tekintélye és befolyása motiválta, semmint a kisebb erőt képviselő MNP-s választók szavazatai iránti érdektelenség.

Esterházy János budapesti konzultációja a Benešsel való találkozó előtt

Az új helyzetre való tekintettel az OKSZP elnöke, miután Beneš bizalmasa megszólította, felhasználta december 14-ei budapesti tartózkodását, és instrukciókat kért. Esterházy Budapesten elmondta, hogy Rückl-től kapott egy táviratot azzal a kéréssel, hogy sürgősen keresse fel őt Prágában, s egyúttal kijelentette, hogy természetesen „*az itteni parancsnak eleget tesz*”. Jelezte azt is, hogy célszerű lenne, ha másnap, december 15-én felkeresné Prágában Rückl-t és kideríthetné, utóbbinak mik a szándékai. Budapesten Esterházy arról is beszélt, hogy december 12-én Prágában olyan benyomás alakult ki benne, hogy az agrárpártiak által vezetett polgári blokk „*erősen veszélyezteti Beneš elnökségét*”, ezért azt gondolja, hogy Rückl Beneš megbízásából olyan értelemben szeretne vele tárgyalni, hogy megszerezze a magyar törvényhozók támogatását.³³

A magyar keresztényszocialisták elnöke budapesti konzultációjának az volt a célja, hogy jelezze a Beneš bizalmasával lefolytatandó tárgyalásokat. Esterházy egyúttal a tekintetben is eligazítást kért az „illetékes tényezőktől”, hogy milyen legyen a találkozás, azaz csak passzív jellege legyen-e, s csak meghallgassa a másik felet, vagy konkrét követelésekkel álljon-e elő, melyek fejében a magyar törvényhozók támogatnák Beneš elnökké választását. A Beneš emberével való találkozás a magyar külügyminisztérium 1935. december 9-ei instrukciójának a szellemében logikus volt, mert a fennálló körülmények között az volt a legvalószínűbb, hogy a magyar képviselők és szenátorok számára mérvadó lesz az eredeti budapesti utasítás első pontja, azaz Beneš ellenjelöltjének támogatása. A második pont egyelőre nem volt aktuális, s a harmadik sem, melynek eredete nem volt világos.³⁴

Esterházy egyúttal vázolta Budapestnek, milyen követeléseket lehetne megfogalmazni, amelyeknek a teljesítése a Beneš számára kívánatos magyar támogatás ellentételezése lehetne. Az alábbi követelésekről volt szó: magyar iskolai referatúra létrehozása Szlovákiában az országos adminisztráció keretén belül, melynek vezetésével olyan személyt bíznanak meg, akit mindkét magyar párt elfogad, és aki a magyar iskolák tanfelügyelői felett teljes hatáskörrel rendelkezne. Beneš támogatásának további előfeltételét jelentené az az ígéret, amely szerint a költségvetés összeállításánál meghallgatnák a magyar pártok

³³ Vö. MNL OL, K 64. 62. cs. 1935 – 7. t. – 872/res. pol./1935, ill. ad 840/ res. pol./1935.

³⁴ Uo.

delegátusát, aki tolmácsolná az OKSZP és az MNP pénzügyi követeléseit úgy a kultúra, mint a gazdaság területén, és ezek benne foglaltatnának az állami költségvetésben, mégpedig oly módon, hogy a magyar kisebbség az országon belüli százalékarányának megfelelő mértékben részesülne a büdzsé egyes tételeiből. Esterházy ugyancsak feltételezte a rendkívüli pénzügyi kompenzáció meghatározását a kisebbségi magyar színészek, és a magyar kisebbségi kultúra valamint a gazdasági egyesületek számára évi járulék formájában, amelyet, amennyiben lehetséges, az állami költségvetés keretén felül állapítanának meg. Esterházy szerint ez az összeg 1 millió 200 ezer korona lehetne. Az OKSZP elnöke szerint ebből az összegből a magyar kisebbség számos problémáját lehetne orvosolni, s a magyar politikusok által régóta követelt egyetemet is meg lehetne alapítani. Beneš elnökké választásának feltételei közül nem hiányzott a „*politikai pörök*” azonnali megszüntetését sürgető követelés sem.³⁵

Esterházy találkozása Benešsel

Esterházy a következő napon, 1935. december 15-én nemcsak Rücklrel találkozott, hanem váratlanul magával Beneš külügyminiszterrel is.³⁶ Az erről készült feljegyzések eléggé szűkszavúak, nem tartalmaznak részletes információkat. Szüllő Géza *aide-mémoire*-ja szerint Esterházy a Benešsel való találkón a budapesti utasításokhoz tartotta magát. Az OKSZP elnöke közölte Benešsel, hogy a közös képviselői klub elnökének állásfoglalása nélkül ő nem kompetens hivatalos tárgyalás folytatására és ezért ezt a megbeszélést csak *ab referendumnak* kell tekinteni. Wettstein prágai magyar követ 1935. december 19-ei, a magyar kisebbségi pártoknak az elnökválasztással kapcsolatos magatartásáról szóló jelentése megerősíti, hogy a Beneš-Esterházy találkón a külügyminiszter kérte a magyar törvényhozók támogatását, s hogy Esterházy a magyar választók támogatását „*bizonyos feltételektől tette függővé, melyek teljesítésétől Benes elvből nem zárkózott el*”.³⁷ Minderről Esterházy Lujza is megemlékezik a memoárjában. Rücklnek arra kellett kérnie Esterházy Jánost, hogy a két magyar párt támogassa Beneš jelölését. Egyben figyelmeztetnie kellett Esterházyt, hogy Beneš ellenjelöltje, Bohumil Němec a fasizálódó jobboldalt képviseli, s megválasztása a demokrácia végét jelentené Csehszlovákiában. Lujza grófnő emlékiratai szerint Rückl felhívta Esterházy figyelmét arra is, hogy az adott helyzetben a magyar választók a köztársasági elnökválasztásnál a mérleg nyelvét is képezhetik, és sorsdöntően befolyásolhatják az elnökválasztás eredményét.³⁸ Esterházy 1935. december 15-ei Benešnél történt látogatásá-

³⁵ Uo.

³⁶ MÚA AV ČR, AÚTGM, f. EB I, 45 sz. dob., R/1340/136 lelt. sz., Slovensko – Fotokopie – 1930–1938 (tovább csak SK – FTK/’30 – ’38), Rückl géppel két oldalas 1935. december 16-i levelének fotokópiája Přemysl Šámálnak az elnöki hivatal kancellárjának az Elnöki Hivatalból (szignatúra T. 1002/35), vö. a levél 1. oldala.

³⁷ MNL OL, K 64 62. cs. 1935 – 7. t. – 872/res. pol./1935, ill. 869/res. pol./1935, Szüllő *aide memoire*-ja és idézett dok. 252/pol./1935 (az OKSZP elnöke, Esterházy a követ jelentésében „Asztalos” fedőnéven szerepel).

³⁸ Vö. Esterházy L.: Szívek i. m. 68.

ról a Szlovákiában megjelenő magyar nyelvű Esti Újság³⁹ c. napilap is részletesen beszámolt. A lap az elnökválasztás után informálta olvasóit, hogy Beneš szívélyesen fogadta Esterházyt a Czernin-palotában a csehszlovák külügyminisztérium székházában. Beneš azt akarta megtudni az OKSZP elnökétől, hogy van-e lehetőség a magyar kisebbségi pártok támogatásának megszerzésére. A lap szerint Esterházy közölte Benešsel, hogy ennek a lehetősége fennáll, a magyar pártok segíthetnek az ő megválasztásában. Az adott pillanatban azonban nem tud konkrét választ adni, mert a két magyar politikai párt közül ő csak az egyiket képviseli, és a parlamentben az MNP-vel közös klubban működnek. Esterházy javasolta, hogy a tárgyalásra meg kellene hívni Szüllő Gézát, a közös parlamenti klub elnökét, valamint a Magyar Nemzeti Párt képviselőjét is. Mindazonáltal a lap szerint a két politikus között hosszabb tárgyalásra került sor. Megegyeztek abban, hogy 1935. december 17-én a magyar kisebbségi politikai pártok szélesebb képviselőletével folytatni fogják a tárgyalásokat.⁴⁰ Esterházy előtt világos volt, hogy a magyar kisebbségi pártok egyedülálló közvetlen tárgyalások előtt állnak a kormány befolyásos tagjával és a potenciális köztársasági elnökkel, amelyek bizonyos engedményeket hozhatnak, ha kinyilvánítják hajlandóságukat Beneš támogatására. Logikus volt tehát, hogy ezekbe a tárgyalásokba be kell kapcsolni a magyar kisebbségi pártok élénjáró vezetőit, amit Budapest is követelhetett Esterházy december 14-ei látogatása alkalmával. Ez derül ki Szüllő *aide-memoire*-jából, melyet a magyar külügyminisztériumnak küldött 1935. december 28-án. Ezért az OKSZP elnöke mindjárt másnap reggel, december 16-án felkereste a magyar pártok közös parlamenti klubjának elnökét, Szüllő Gézát, akit tájékoztatott a Benešsel folytatott tárgyalásról. Egyben felkérte őt, hogy közösen utazzanak Budapestre, a magyar külügyminisztériumba. Esterházy még aznap, most már Szüllővel együtt, ismét Budapesten tárgyalt. Figyelemre méltó azonban az a tény, hogy a további budapesti konzultációkra nem hívták meg az MNP képviselőit.⁴¹

A magyar keresztényszocialisták mindkét vezetője előzetesen tárgyalt Bakach-Bessenyei György báróval, a magyar külügyminisztérium politikai osztályának vezetőjével, utána pedig Pataky Dénes államtitkár jelenlétében Kánya Kálmán külügyminiszterrel. A tárgyaláson részt vett Bartók László pozsonyi magyar konzul is. A magyar külügyminiszter a csehszlovákiai elnökválasztás körül kialakult helyzetet nem ismerte, ezért nem tudott konkrét utasítást adni a számukra – a döntést rájuk bízta. Kánya állásfoglalását azzal magyarázta, hogy az adott helyzetet és az ebből eredő előnyöket csak a további politikai fejlemények alakulásával lehet megítélni, közvetlenül az elnökválasztás előtti napon.⁴²

³⁹ Az Esti Újság napilap a mai helyesírás szerint van feltüntetve.

⁴⁰ Esti Újság, 1935, 3. évf., 294. szám, december 20. Az Esti Újság információját leköszölte Hlinka Néppártjának Szlovák című lapja is. (Vö. Szlovák, 1935, 17. évf., 288. szám, december 20.)

⁴¹ Vö. MNL OL, K 64. 62. cs., 1935 – 7. t. – 872/res.pol/1935, ill. 869/res.pol./1935, Szüllő *aide memoire*-je.

⁴² Vö. MNL OL, K 64. 62. cs. 1935 7.t. – 872/res.pol./1935, Szüllő *aide memoire*-je.

Mivel a magyar külügyminiszternek nem állt szándékában a kisebbségi pártok politikusait bárhol is befolyásolni az elnökválasztás ügyében, Szüllő a Kánya Kálmánnal megtartott találkozón kijelentette, hogy tekintettel a magyar kisebbség egyre csökkenő súlyára, támogatja a Benešsel kötendő tisztességes egyezséget, és ezért az állásfoglalásáért magára vállalja a felelősséget. Úgy az államtitkár, mint Kánya külügyminiszter és Esterházy, helyeselték az álláspontját.⁴³

Wettstein követ 1935. december 19-ei összefoglaló jelentése valamivel eltérőben számol be a magyar kisebbségi pártok december 16-ai budapesti találkozásáról. Szerinte a magyar külügyminiszter egyetértett Esterházy álláspontjával, melyet december 15-én adott elő Benešnek, azaz hogy bizonyos feltételek mellett a magyar képviselők támogathatnák Beneš jelölését. Ezzel kapcsolatban Kányának olyan értelemben kellett tájékoztatnia Esterházyt, hogy ha Beneš megígéri és garantálja kérésük teljesítését, akkor támogassák az ő jelölését. Még ha Wettstein jelentése másképp is fogalmaz, megfogalmazása Esterházy János és Szüllő Géza december 16-ai budapesti tárgyalásának eredményét tükrözi: a magyar kisebbségi pártok támogathatják Beneš elnöki jelölését.⁴⁴

A magyar kisebbségi politikusok budapesti útja nem került el a csehszlovák rendőrség figyelmét sem, különösen ilyen helyzetben, amikor az ország az elnökválasztásra készült. Ezt bizonyítja a konkrétan a pozsonyi Tartományi Hivatal elnöksége által a bel- és külügyminisztériumnak továbbított bizalmas jelentés. Az elnökválasztás alkalmából, a prágai Belügyminisztériumot Esterházy és Szüllő budapesti látogatásáról személyesen Országh József, a Hivatal elnöke tájékoztatta.⁴⁵ Arról, hogy „*Szüllő Géza és Esterházy János, az országos keresztényszocialisták vezető képviselői, 1935. december 18-án részt vettek a Nemzetgyűlés ülésén, amelyen meg lett választva a köztársasági elnök úr*”, a belügyminisztérium elnökségének és a külügyminisztériumnak azt írta, hogy erre a törvényhozó testületi gyűlésre „*mindkét képviselő december 16-án egyenesen Budapestről érkezett Prágába*”.⁴⁶ Figyelmet érdemel az a tény, hogy a Belügyminisztérium elnökségét és a Külügyminisztériumot utólag, az elnökválasztás után három nappal 1935. december 21-én tájékoztatták,⁴⁷ mintha Prága ex post igyekezett volna ellenőrizni a két magyar kisebbségi politikus esetleges konzultációjukat a budapesti kormánynál.

⁴³ Vö. uo.

⁴⁴ MNL OL, K 64. 62. cs. 1935 – 7.t. – 872/res.pol./1935, ill. 252/pol.1935.

⁴⁵ Az Első Csehszlovák Köztársaságban a megyerendszert 1929–1939 között a tartományi közigazgatás váltotta fel. Csehország és Szilézia, illetve Morvaország alkotta a két cseh többségű tartományt. Az 1918 előtt Magyarországhoz tartozó részekben pedig Szlovákia és Kárpátalja kapott korlátozott közigazgatási önállóságot. A központi közigazgatási hatóságot Tartományi Hivatalnak nevezték. A Tartományi Hivatalok élén tartományi elnök állt. Az Országos Köztársasági Párt jelöltjeként Jozef Országh (1883–1949) 1928–1929 között a szlovákiai Tartományi Hivatalban az alelnöki, majd 1929–1938 között az elnöki funkciót töltötte be.

⁴⁶ Vö. Národní archiv, Praha, f. Prezídium ministerstva vnitra, 809. sz. dob., szign. 225 – 809 – 58, 74.006/35 prez., 1935. december 21. Aláhúzással kiemelve az eredeti szerint.

⁴⁷ A dokumentum 1935. december 27-én érkezett a belügyminisztérium elnökségére. Vö. uo.

Hozzá kell fűznünk, hogy a kisebbségi magyar politikusok külföldi útjait a rendőrség pontosan nyilvántartotta és jelentette Prágába és Pozsonyba. Ezt igazolják az egyes jelentések a konkrét határátkelőkről a magyar kisebbségi politikusok nevével, s az összesített jelentések is pontosan felsorolják, melyik magyar politikus hol, milyen időben lépte át a határt. A Miniszterelnökség egyik dokumentuma összefoglalja például Esterházy János 1934-es „utazásának intineráriumát”.

Egy mozgalmas nap a választás előtt

A magyar kisebbségi parlamenti pártok december 17-én reggel Szüllő Géza vezetésével megtartották együttes ülésüket. Egy nappal a választás előtt a magyar törvényhozóknál is feszült volt a helyzet. Wettstein követi jelentéséből megtudjuk, hogy az MNP törvényhozói nehezményezték, hogy nem értesítették őket az OKSzP elnökének budapesti tárgyalásairól, és nem tudtak a budapesti utasítások megváltoztatásáról, ezért a jóváhagyásra nem mutattak nagy hajlandóságot. Úgy tűnik, hogy az MNP képviselői december 17-ig nem tudtak Esterházy János Beneessel folytatott tárgyalásairól. A két magyar kisebbségi párt között a politikai torzalkodás egyre fokozódott, felmerült a veszély, hogy az elnökválasztás ügyében szakadás következhet be. Szüllő szerint a klubban hosszú, színvonalatlan vitára került sor. Sőt némely résztvevő Beneš sikertelensége esetében „szédületes perspektívákat” állított fel. Azonban, hogy konkrétan milyenekről, az már nem derül ki Szüllő Géza *aide-mémoire*-jából.⁴⁸ Szüllő szerint az elnökválasztással kapcsolatban kialakult nézeteltérés okozója az MNP elnöke, a közös magyar képviselői klub alelnöke, Szent-Ivány József volt. Neki az egész idő alatt Prágában kellett tartózkodnia és egyeztetni a magyar követtel, valamint a csehszlovák és német agrárpártiakkal, akik kezdetben Beran agrárpártjának jelöltje felé hajlottak. Nem tudni, hogy Szent-Ivány tárgyalt-e a magyar követtel december 17-e előtt. A követnek az elnökválasztással kapcsolatos összefoglalójából arról szerezhetünk tudomást, hogy az MNP elnökével és állásfoglalásával csak a nála tett látogatástól, 1935. december 17-től foglalkozik. Szent-Ivány, aki ekkor informálta Wettsteint a két magyar politikai párt közötti széthúzásról, kérte a követet, hogy az elnökválasztással kapcsolatban újabb instrukciót eszközöljön ki a magyar külügyminisztertől.⁴⁹

A Josef Černý agrárpárti miniszter és Szent-Ivány közötti kapcsolat Budapest számára nem volt ismeretlen. Nem tudni, hogy Černý és Szent-Ivány az elnökválasztásról milyen értelemben tanácskozott 1935 decemberében, de annyi bizonyos, hogy a találkozót Černý miniszter kezdeményezte. Ez a kapcsolatfelvétel elsősorban a köztársasági elnök megválasztásával függött össze. Ez az agrárpártiak és a szocialisták közötti ellentétek, valamint az agrárpártiak

⁴⁸ MNL OL, K 64 62. cs. 1935 – 7. t. – 872/res.pol./1935, ill. 869/res.pol., Szüllő *aide-mémoire*-ja, fol. 5 (2.old.).

⁴⁹ MNL OL, K 64 62. cs. 1935 – 7. t. – 872/res.pol., ill. 252/pol. A jelentésben Szent-Ivány „Ádám” fedőnéven van feltüntetve. (Lásd itt a további szöveget.)

Benešsel és a Hradzsinnal szembeni ellenzékiiségének megnyilvánulása volt. Černý először a Német Nemzeti Párt képviselőjének, Georg Hanreichnek a közvetítésével kereste a kapcsolatot Szent-Iványval. Mivel állítólag Hanreich ez elől kitért, a belügyminiszternek kellett felvennie Szent-Iványival a kapcsolatot a párt parlamenti titkárságán keresztül.⁵⁰ Wettstein követ információja szerint, amit Hanreich képviselőtől szerzett, a belügyminiszter és a Magyar Nemzeti Párt elnöke közötti találkozóra valóban sor került – valószínűleg 1934. október elején,⁵¹ és ezt mindketten kedvezően értékelték. Állítólag Szent-Ivány „komolysága, higgadtsága és nyíltsága” kedvező benyomást tett Černýre. Černý kifejezte a magyarok iránti megértését, amiért nem folytathatnak aktivista politikát, de azt állította „az ellenzéki magatartásnak is vannak nüanszai”. A minisztert érdekelte a találkozók folytatása, ezért szemére vetette Szent-Iványnak, hogy sokat tartózkodik Prágán kívül.⁵² Úgy látszik, hogy Budapest korábban tudott Černý tárgyalási szándékáról Szent-Iványval, de az MNP elnökének találkozását Černývel nem nézte jó szemmel. Bizonyítja ezt Hory Andrásnak, a magyar külügyminiszter állandó helyettesének távirata, melyben tudatta a pozsonyi magyar konzulátussal és a prágai követséggel, hogy Černý kapcsolatba lépett Szent-Iványval; egyben hangsúlyozta, hogyha komolyabb tárgyalásra kerül sor közöttük, akkor az „az itteni jóváhagyás nélkül történik”.⁵³

Az idézett dokumentum szerint feltételezhető, hogy maga Szent-Ivány sem lelkesedett nagyon a belügyminiszterrel való tárgyalások folytatásáért. Hanreich képviselő nagyobb előzékenységre kérte a prágai magyar követen keresztül az MNP-t. A kormány azon aktuális igyekezetére hivatkozott, amelynek az volt a célja, hogy a politikai pártok működésének feltételeit jogilag kodifikálja a politikai pártok jogi regisztrációja útján. Ezt az intézkedést szerinte a kormány felhasználhatja a nemzeti kisebbségek némely pártjának legális felszámolására. Hanreich arra hívta fel a figyelmet, hogy az agrárpárt és Beneš és a Hradzsinn-csoport közötti növekvő ellentétekre való tekintettel, és figyelembe véve, hogy a politikai pártok a belügyminisztérium hatáskörébe tartoznak, a miniszter pedig agrárpárti, egyértelmű, hogy Černý e tekintetben a Hradzsinn-párti politikusokkal szemben saját pártja érdekeit fogja követni. Meggyőződése volt, hogy a kormány eltökélt szándéka, a politikai pártok jogi regisztrációja — amitől végül visszaléptek — reálisan veszélyezteti a magyar kisebbségi politikai színteret is. Hanreich szerint a belügyminiszter már komolyan foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy melyik magyar kisebbségi politikai pártot szüntessék meg. Eközben Černý azt mérlegelte, hogy melyik magyar kisebbségi párttól várhatnák az agrárpártiak érdekeinek legalább passzív támogatását „az ides-tova aktuálissá váló elnökválasztás kérdésében” Arra való tekintettel, hogy

⁵⁰ Vö. MNL OL, K 64 57. cs. 1934 – 7. t. – 625/res.pol./1934, ill. 215/pol./1934. Más dokumentumok szerint Szent-Iványt a belügyminiszterrel való találkozóra egy meg nem nevezett minisztériumi közvetítő kérte. Vö. uo., 508/res.pol./1934 (Szent-Ivány „Ádám” fedőnéven van említve.)

⁵¹ Vö. uo.

⁵² Vö. MNL OL, K 64. 57. cs. 1934 – 7. t. – 625/res.pol./1934, ill. 215/pol./1934.

⁵³ MNL OL, K 64. 57. cs. 1934 – 7. t. – 508/res.pol./1934.

az OKSzP-t és Szűllőt, elsősorban azonban éppen a magyar keresztényszocialisták exelnökét, Hanreich szerint az agrárpártiak nem kedvelték, ezért elképzelhetetlen volt egy esetleges egyezés ezzel a magyar párttal. Az MNP jövőjének érdekében Hanreich propagálta a magyar követnél Černý érdeklődését a Szent-Iványval folytatandó tárgyalások iránt. Hanreich ezért hangsúlyozta a magyar követ előtt annak fontosságát, hogy Szent-Iványt ne hagyja elesni, az ő tekintélye ugyanis az MNP és a legerősebb kormánypárt közötti tárgyalás folytatásának biztosítéka lehet.⁵⁴ Budapest nem támogatta a magyar kisebbségi pártok külön utas akcióit, az egységes fellépést preferálta. Szent-Ivány esetleges további, az agrárpártiakkal fennálló kapcsolatai az elkövetkező hónapokban, ill. 1935-ben nem hivatalosak, hanem magánjellegűek voltak. Mindenesetre a fennmaradt hivatalos magyar dokumentumok nem foglalkoznak velük. Černý törekvése a Szent-Iványval való kapcsolatfelvételre azért érdekes, mert dokumentálja, hogy a legnagyobb kormánypártnak, amely a jobboldali szárny hatalmába került, a két magyar kisebbségi párt közül az MNP szimpatikusabb volt a keresztényszocialistáknál. Sokatmondó tény, hogy Beneš mint elnökjelölt az OKSzP elnökét, Esterházy Jánost szólította meg és kérte jelöltségének támogatására. Ebből az alkalomból elsősorban a keresztényszocialisták képviselőivel volt hajlandó tárgyalni, s kevésbé az MNP-vel, annak ellenére, hogy a húszas évek második felében éppen Szent-Ivány akkori politikai kurzusának köszönhetően a Magyar Nemzeti Párt volt legközelebb az aktivista politikához.

Beneš jóindulata a keresztényszocialista Esterházy iránt elnökké választása után mutatkozott meg, amikor a magyar kisebbségi politikát 1936-tól egyetlen politikai párt, az Egyesült Magyar Párt (EMP) képviselte, s ő a magyar kérdésben kizárólag Esterházyval, a párt ügyvezető elnökével tárgyalt. Beneš megválasztása után az egyik legjelentősebb tárgyalásra Esterházyval 1936. szeptember 11-én került sor. A két politikus ekkor találkozott először az elnökválasztás előtti, 1935. december 17-ei tárgyalás óta. A Beneš és Esterházy közötti találkozóra a szlovákiai Topoľčanyban (Kistapolcsányban, a köztársasági elnöki üdülőben) került sor, itt az elnök tárca nélküli miniszteri posztot kínált fel Esterházyknak (!). Az EMP ügyvezető elnöke arra hivatkozva, hogy az 1935. december 17-ei tárgyaláson a magyar kisebbségi politikusoknak tett ígéretét nem teljesítette, visszautasította az ajánlatot. Az első köztársaság történetében másodszer történt meg, hogy a magyar kisebbség Csehszlovákiában ajánlatot kapott a kormányban való részvételre, az pedig először, amikor valóban lehetősége volt a kormányba lépni.⁵⁵

⁵⁴ Vö. MNL OL, K 64. 57. cs. 1934 – 7. t. – 625/res.pol./1934, ill. 215/pol. Hanreich a magyar követnek hangsúlyozta, hogy a magyarok iránti „*őszinte politikai barátság*” való tekintettel, nem szeretné, ha a magyar politikusokat meglepné a várható előrehozott parlamenti választás, melynek realitásáról a politikai foyerben gyakran beszéltek. A Černý belügyminiszter és Szent-Ivány, az MNP elnöke között alakuló kapcsolat miatt a prágai magyar követ 1935. december 2-ra kérte budapesti meghallgatását. (Vö. uo.).

⁵⁵ Vö. MNL OL, K 64. 70. cs. 1937 – 7. t. – 128/res.pol./1974, ill. 606/res..pol./1937, Esterházy feljegyzése a Beneš elnökkel való találkozásról Kistapolcsányban (Topoľčianky) 1936. szeptember 11-én. (606/res.pol./1936, 1936. szeptember 15-ei dátummal) a pozsonyi alkonzul, Petrisevich Gyula 1937. február 15-ei titkos jelentésének részét képezi. Ezt a jelentést a budapesti külügyminisztérium politikai osztálya vezetőjének, báró Bakach-Bessenyei Györgynek továbbították 128/res.pol. megjelöléssel.

A magyarok második találkozója Benešsel

Az OKSZP és az MNP között felmerült ellentétek dacára, amelyek Beneš elnökjelöltségének támogatása körül alakultak ki, a Benešsel való következő tárgyaláson részt vett az MNP elnöke, Jaross Andor is. Ahogy azt Wettstein követ említette jelentésében, Jaross a tárgyalók közé megfigyelőként került. Beneš előtt ezt maga Jaross is hangsúlyozta. Bizonyos, hogy ez nincs összhangban Jarosznak *Az Est* c. napilap szerkesztőjével folytatott beszélgetésével, melyből kitűnik, hogy az MNP ügyvezető elnöke aktív részese volt a külügyminiszterrel folytatott tárgyalásnak. Jarosson kívül a Benešsel való tárgyaláson részt vett Esterházy és Szüllő is. A külügyminiszter és a magyar pártok képviselői közötti tárgyalás a Czernin-palotában zajlott, fél négykor kezdődött és másfél óráig tartott. Szent-Ivány, az MNP elnöke és a két magyar párt parlamenti klubjának elnökhelyettese szerint, ahogy erről a magyar követnek beszámolt, a tárgyalás nem volt nagyon eredményes. Beneš ugyan a magyar delegáció által előterjesztett követelésekre úgy reagált, hogy lehet ezekről beszélni, azonban állítólag nyomban meg is jegyezte, hogy ezeknek teljesítése nemcsak tőle függ, mert a köztársasági elnök hatásköre korlátozott, illetve az elnöki funkciót az alkotmány keretein belül szeretné betölteni. Wettstein jelentése szerint a magyar kisebbségi politikusok tárgyalása Benešsel „tulajdonképpen pozitív megegyezésre nem vezetett”, és ezért a magyar képviselői klub elnöke sem ígérhette meg Beneš jelölésének egyértelmű támogatását. Mindezek ellenére a magyar törvényhozók az elnökjelölttel folytatott tárgyalásról jó benyomással távoztak.⁵⁶

A magyar kisebbségi pártok delegációja ez alkalommal átadott Benešnek egy 18 pontból álló hamarjában összeállított memorandumot,⁵⁷ amely összefoglalta Beneš jelölésének támogatási feltételeit.⁵⁸ A magyar követelések biztosítani kívánták a csehszlovákiai magyar kisebbség szabad nemzeti és kulturális fejlődését a nemzetközi kisebbségi szerződések jogi bázisán. A magyarok követelték:

léssel – *Mátyás látogatása Benešnél és tárgyalása Sramekkel* – Esterházy itt „Mátyás” fedőnéven szerepel.

⁵⁶ MNL OL, K 64. 62. cs. – 1935 – 7. t. – 872/res.pol./1935, ill. és uo. 879/res.pol./1935, Szüllő *aide-mémoire*ja.

⁵⁷ *Angyal Béla: Érdekvédelem és önszerveződés. Galánta–Dunaszerdahely 2002.* 201. Dokumentumok az Országos Keresztényszocialista Párt történetéhez. (A továbbiakban c DOKSZPT.) Szerk. Angyal Béla. Somorja–Dunaszerdahely 2004. 102. sz. dok., lásd a fejléci regesztát és a dokumentumhoz tartozó jegyzeteket, 448–449. (Lásd itt tovább a következő lábjegyzetet.)

⁵⁸ A magyar kisebbségi politikusok memorandumja összefoglalta azokat a követeléseket, amelyek korrigálnák Csehszlovákiában a magyar kisebbség helyzetét a társadalom-politikai életet érintő területeken, melyeknek akceptálása az állam és a magyar kisebbség képviselőinek találkozásán alapvető feltétele volt Beneš elnökjelöltségi támogatásának. Ez az összefoglaló megtalálható Szüllő Géza irathagyatékában az Országos Széchényi Könyvtárban Budapesten. A dokumentumot a már idézett forráskiadványban publikálták. Lásd DOKSZPT, 102. sz. dok., *Prága, 1935. december 17. A magyar nemzetgyűlési képviselők követelése, amelyek a magyar nemzetiségnek biztosítanak „a nemzetközi kisebbségi szerződésekben garantált kulturális és szabad nemzeti fejlődést”.* 448–449. Az aláírás nélküli géppel írott tisztázathoz egy cédula is tartozik a „Mélyen Tisztelt Szüllő úrnak” felirattal: a géppel írt szövegre Szüllő nagy betűvel felírta „Az elnökválasztás feltételei”, azaz Beneš elnökké választása támogatásának feltételei.

- „1) a pozsonyi és prágai egyetemeken a magyar tanszék azonnal betöltésük szakképzett magyar tanárral;
- 2) az iskolaügyi minisztériumnál a magyar közoktatásügy központi referátusa állítassék fel, amelynek élére magyar ember nevezendő ki;
- 3) a magyarság számarányának megfelelően újabb magyar középiskolák, polgári iskolák és tanítóképzők állítassanak fel; Ungvárott magyar középiskola létesítessék; Lőcsén megmaradjon a teljes német középiskola;
- 4) Szlovenszkón és Ruszinszkóban nemzetiségi iskolatanácsok állítassanak fel; az 1919/189. sz. iskolatörvény rendelkezései Szlovenszkóra és Ruszinszkóra is kiterjesztessenek;
- 5) a tanítói alapfizetéshez való hozzájárulás a községek és felekezetek részéről Ruszinszkóban is a Szlovenszkón érvényes mértékben állapítassék meg (1200 Kč, 4000 Kč helyett);
- 6) a püspökök mellé magyar vikáriusok neveztesse ki, akiknek hatáskörébe tartozik majd a magyar kántornevelés is;
- 7) az állampolgári kérdés haladéktalanul rendeztesse ki;
- 8) a nyelvtörvény és nyelvrendelet intézkedései a közigazgatás és az állami üzemek minden ágában haladéktalanul teljes mértékben érvényesítessenek (a bíróságoknál, a postánál, vasútnál stb.);
- 9) a magyar és vegyes nyelvterületeken magyarul tökéletesen beszélő tisztviselők és alkalmazottak alkalmaztassanak a közszolgálatban;
- 10) a közszolgálatban a magyarság számarányának megfelelő magyar nemzetiségű tisztviselők és alkalmazottak alkalmaztassanak;
- 11) a magyar kisebbségi pénzügyi intézetek beolvasztása megszüntessék s ezek is részesüljenek szanasban;
- 12) a költségvetés összeállításánál a magyar pártok részéről két törvényhozó hívassék meg, hogy meggyőződhesse arról, hogy számarányuknak megfelelő mértékben részesülnek a kulturális, gazdasági, szociális s egyéb tételekből;
- 13) a régi nyugdíjasok úgynevezett IV. etapja egyenjogúsítását haladéktalanul keresztülvigyék;
- 14) a SZMKE⁵⁹ részére évi 1 200 000,- Kč szubvenció biztosítassék;
- 15) az anyaországgal ma teljesen szünetelő kulturális kapcsolatok haladéktalanul megteremtessenek;
- 16) a sajtószabadság a magyar ellenzéki lapokkal szemben is az igazságosság alapján megőriztesse ki; az ellenzéki magyar sajtónak, amely sohasem támadta az államot, csak az egyes kormányokat bírálta, garancia adassék, hogy főlegesen nem fogják zaklatni;
- 17) a kormány által fenntartott álmagyar egyesületek, intézmények s ezek sajtója haladéktalanul likvidáltassanak;
- 18) a politikai pörök azonnal megszüntessenek.”⁶⁰

A magyar kisebbség képviselőinek második tárgyalása Benešsel közvetlenül a választás előestéjén, 1935 december 17-én hosszabb és tartalmasabb volt.

⁵⁹ Szlovenszkói Magyar Kultúregyesület.

⁶⁰ Uo. 448–449.

Erről már bővebb információink vannak. A másfél órás tárgyalásról a Czernin-palotában Szüllő — nem tudni milyen céllal — egy összefoglalót készített, amely az irathagyatékában található. Erre az a tárgyalási összefoglaló, amelyet Szüllő a magyar külügyminisztérium számára 1935. december végén készített, sem tesz utalást. Nem tesz erről említést a prágai magyar követ sem a Kánya Kálmán külügyminiszternek küldött jelentésében. Nem tudjuk, hogy a dokumentumot elküldték-e a Dísz térre.⁶¹ A közös parlamenti klub elnöke kiemelte, hogy a magyar kisebbségi politikusok küldöttségét Beneš külügyminiszter szívélyesen fogadta, és nem titkolta lelkesedését amiatt, hogy a keresztényszocialisták elnökével való előző találkozója után lehetőséget kapott a magyar kisebbség szélesebb körű képviselődésére való találkozóra. A tárgyalás bevezetőjében a résztvevőknek elmondta saját elnökválasztási álláspontját és ismertette politikai programját. A magyar politikusok vezetőinek hangsúlyozta, hogy nem akar valamely pártnak elkötelezett elnöke lenni, és nem is vállalna olyan jelölést, amely csak egy pártra vagy politikai blokkra támaszkodna. Ezért emelte ki aktuális politikai pozícióját, amikor elnökjelöltsége támogatásra találnemcsak a baloldali pártoknál, beleértve a kommunistákat is, de a katolikus néppártiakat és a német keresztényszocialistákat is, és ez a platform teljesíti azon elképzelését, hogy valamennyi különböző világnézetű politikai pártnak legyen az elnöke. Ugyanúgy hangsúlyozta a magyar pártok képviselőinek, hogy a csehszlovákok és minden nemzetiség elnöke akar lenni. Komoly figyelmet fordított annak előadására, hogy olyan politikai tábor támogatja, amelyben képviselve vannak a csehek, szlovákok, németek, és bízik abban, hogy csatlakoznak hozzájuk a magyarok is.⁶² Beneš biztosította a magyar kisebbségi pártok képviselőit, hogy elismeri az álláspontjukat, mert jól tudja, mit jelent a nemzeti politikai követése, és mit jelent a nemzeti érzelmek, amelyet „*tisztelet magában és honorál másokban is*”. Ebben a kontextusban védelmezi saját alapvető célját, amikor köztársasági elnökként óvni akarja az országot azoktól a politikai törekvésektől, amelyek bármilyen módon korlátozni akarják a demokráciát; a demokratikus elvek megőrzése számára nemcsak az ország megvédését jelenti, hanem a magyar kisebbség társadalmi-politikai érvényesülésének garanciáját is a Csehszlovák Köztársaságban.⁶³

A tárgyalás folyamán a magyar pártvezetők egységesen kinyilvánították az elnökjelölt előtt, hogy a nemzeti kisebbségek elismert jogait a gyakorlatban a bürokraták sokszor igyekeznek önkényesen megkerülni, főleg az adminisztráció alacsonyabb szintjén. További komolyabb akadály, ami limitálja a magyar politikai pártok kormány iránti bizalmát, az az ún. pszeudomagyar egyetemes szándékos támogatása: így akarja „elintézni” a kormány a magyar kisebbség kulturális-politikai követeléseit. A magyar pártok képviselői különösen elhatárol-

⁶¹ A Szüllő Géza által leírt tárgyalás az OKSzP történetéhez c. dokumentumgyűjteményben került közlésre. Lásd DOKSzPT, 103. sz. dok., Prága, 1935. december 17. *Feljegyzés három magyar képviselő E. Beneš külügyminiszter, köztársasági elnökjelöltnél tett látogatásáról.* 450–453. (Aláíratlan, géppel írott vázlat több kisebb javítással. Vö. az eredeti dokumentum leírása, uo. 453.)

⁶² Uo. 450.

⁶³ Uo.

ták magukat az un. Masaryk Akadémiától, melynek létrtehozói magyar emigránsok, a Károlyi-féle köztársaság és a Tanácsköztársaság idején elkötelezett, elnemzetlenedő magyarok voltak. A magyar pártok vezetői ezt a „promagyar” politikát hamisnak tartották és tiltakoztak ellene.⁶⁴

Szűllő a Benešsel folytatott tárgyalások összegzésekor nem tett említést az elnökjelölt reakcióiról. Beneš aláhúzta, hogy a kisebbségek jogai a Népszövetség ellenőrzése alatt állnak. Közben ezzel összefüggésben kiemelte saját szerepét is ebben a nemzetközi szervezetben, ugyanis elnöki tisztségénél fogva állandó figyelemmel követte és követi a nemzetközi szerződéseken rögzített kisebbségi jogi normák betartását. Beneš eközben arra figyelmeztetett, hogy az olyan államok kormányainak politikai törekvéseivel ellentétben, mint Lengyelország, Románia és az Egyesült Szerb-Horvát-Szlovén királyság — melyek hajlamosak ezen nemzetközi köteleességek alól kibújni —, az ő politikája mindig a nemzetközi ellenőrzések platformján alapuló nemzetiségi politikára épül. A magyarok a tárgyalás folyamán kiemelték azt is, hogy a magyarok és a csehek között nincs semmilyen osztályharc vagy nemzetiségi harc. Ezzel szemben a szlovákokhoz való viszonyt az terheli, hogy a szlovákok a nemzetüket ért sérelmet igyekeznek a kisebbségi magyarok iránti politikájukkal kompenzálni, ami a reszlovakizációs igyekezetükben nyilvánul meg.⁶⁵

A Beneš és a magyar kisebbségi politikai pártok közötti tárgyalás további részében a memorandumban foglalt követelések, elsősorban a kisebbség kulturális életével kapcsolatos problémák kerültek előtérbe. Szűllő szerint Beneš részletesen elemezte az egyes pontokat és kifejtette velük kapcsolatos nézeteit. Elmondta, hogy az előterjesztett követelések teljes mértékben egyeznek azokkal az alapelvekkel, melyekhez ő maga is ragaszkodik, és megválasztása esetén ezek szolgálatában fog tevékenykedni. A magyar képviselők által előterjesztett követelésekkel kapcsolatban megemlítette az államfő korlátolt alkotmányjogi szerepének problémáját, de ezzel kapcsolatban kiemelte, hogy saját részéről kijelentheti, ő aktív köztársasági elnök akar lenni, és éppen ez az oka — húzta alá Beneš — némelyik politikai párt személyével kapcsolatos ellenérzésének: ők szívesebben látnának a Hradzsinban valamiféle bábót. Ezek után biztosította a magyar képviselőket, hogy mint lehetséges jövőendő köztársasági elnök megtalálja módját saját pozíciójának érvényesítésére az ország igazgatásában.⁶⁶

Befejezésül Beneš elmondta a magyaroknak, hogy köztársasági elnökként mindig rendelkezésükre áll majd, mert világos számára, hogy a memorandum pontjai csak töredékét tartalmazzák a kisebbséggel kapcsolatos komplex kérdéseknek és biztosította őket, hogy szívesen támogatja a kisebbségek jogos követelését gazdasági és jogi területeken is. Minderre a magyar képviselők elnöke szerint szavát is adta. Igéretének érvényességét személye nemzetközi és belpolitikai súlyával igyekezett alátámasztani, ami elégséges biztosítéka lehet szava-

⁶⁴ Uo. 451. Ezzel összefüggésben a magyarok *de facto* elismerték, hogy nem egységesek, s ez a magyar „nemzeti” pártok támogatottságának csökkenésében mutatkozott meg a magyar kisebbség körében, egy részük a csehszlovák pártokhoz közeledett.

⁶⁵ Uo. 451.

⁶⁶ Uo. 451–452.

hihetőségének. Beneš a másfél órás találkozó végén az elnökválasztással kapcsolatban a magyar képviselőktől nem kért semmilyen konkrét ígéretet, s a magyar pártok vezetői sem tettek a Czernin-palotában konkrét ígéretet. A tárgyalás legvégén Szüllő Géza a következőket mondta a külügyminiszternek: „*Miniszter úr, mi mindig nyílt és egyenes ellenfelek voltunk s azok is maradunk*”.⁶⁷

A két magyar párt Benešsel folytatott tárgyalásáról a Magyar Nemzeti Párt ügyvezető elnöke, Jaross Andor *Az Est* c. magyarországi napilap szerkesztőjének, Petschauer Attilának az elnökválasztás után, 1935. december 19-én nyilatkozott, miután megérkezett Budapestre. A Benešsel folytatott tárgyalásról ezeket mondta: „*Kényes a kérdéstről beszélni, mert akkor mikor mi Benessel tárgyaltunk, még külügyminisztere volt Csehszlovákiának. Ma államfő. Azt hiszem, amiket akkor, mint külügyminiszter mondott, az bizonyos mértékben programpontja is volt elnökségének... Mielőtt érdemben tárgyaltunk volna, Beneš a következőket mondotta: Az urak ismerik nemzetközi értelemben vett demokratikus érzelmeimet. Ezek az érzelmek számomra lehetetlenné teszik azt, hogy azonosítsam magam azzal a sovíniszta csehszlovák irányzattal, amely még ma is úgy állítja szembe a németeket a csehekkel, a szlovákokat a magyarokkal, mint a régi monarchia idején. Az összes függő kérdéseket az emelkedett demokrácia szemszögéből nézem és a függő kérdéseket nem tartom megoldhatatlannak. Én, mint a magyar nemzeti párt ügyvezetője jelentem meg a tárgyaláson. Pártom és a magyarság nevében közöltem Benešsel kívánságainkat. Elsősorban arra kérjük garanciákat, hogy a magyarság kulturális fejlődését biztosítsa, és pedig a magyar iskolák fejlődését, a magyar nyelv használatát és kultúrszervezeteink meghagyását. Beneš válaszában a masaryki politika mellett tett hitvallást. Kijelentette, hogy jogosnak ismeri el azokat a magyar követeléseket, amelyek a békeszerződésben biztosított kisebbségi jogokra vonatkoznak és addig is azt az álláspontot képviselte, hogy ezeket a kívánságokat teljesíteni kell. Beneš ígéretet tett arra, hogy elnökké választása esetén, ha erre alkotmányjogi lehetősége nyílik, teljesíteni fogja a jogos kívánságokat.*”⁶⁸

Budapest és a magyar pártok – Szent-Ivány József további ellenállása

A Czernin-palotában megtartott tárgyalás után a két magyar párt törvényhozói este hat órakor folytatták tanácskozásukat, ám erről kevés információ áll rendelkezésünkre. Csak Szüllő rögzítette *aide-mémoire*-jában, hogy a képviselőket informálta a külügyminiszterrel folytatott tárgyalásról, és hogy mindkét politikai párt megegyezett Beneš elnökjelöltségének támogatásában. Wettstein követ jelentése erre való utalást nem tartalmaz.⁶⁹

A magyar ellenzéki pártok napilapja, a Prágai Magyar Hírlap 1935. december 18-ai kiadása így számolt be erről: „*Az elnökválasztás előtt kedden az országos keresztényszocialista, magyar nemzeti és szepesi német párti törvény-*

⁶⁷ Uo.

⁶⁸ *Az Est*, 1935. 26. évf., 292. sz., december 20.

⁶⁹ MNL OL, K 64. 62. cs. 1935 – 7. t. – 872/res.pol./1935, ill. 869/res.pol./1935, Szüllő *aide-mémoire*ja.

hozók közös parlamenti klubja Prágában értekezletet tartott dr. Szüllő Géza klubelnök vezetésével. Az értekezlet foglalkozott a külügyminiszter meghívásával, a nemzeti kisebbségek sérelmeivel s kereste a módját annak, hogyan lehetne a legégetőbb sebekre orvoslást találni. Délben az értekezletet félbeszakították és dr. Szüllő Géza, Jaross Andor és Esterházy János nemzetgyűlési képviselők eleget téve a részükre szóló meghívásnak megjelentek a Czernin-palotában, ahol másfél óra hosszat tárgyaltak a külügyminiszterrel. Utána a közös parlamenti klub újból folytatta értekezletét és elhatározta, hogy az elnökválasztásnál Beneš külügyminiszter jelöltségét támogatja, aki a demokratikus kormányformának a híve ellentétben az egyoldalúan csehszlovák nacionalista nemzeti tanács jelöltjével.” Szüllő Géza *aide-memoire*-ja szerint ez a két magyar párt hivatalos kommunikéje volt. Az OKSZP és az MNP azonban a parlamenti klub együttes ülésén azt is leszögezte, hogy Beneš elnökjelölésének közös támogatása a két párt részén nem jelenti az ellenzéki politikai vonal feladását.⁷⁰

A magyar kisebbségi pártok kapcsolatfelvétele Benešsel, az elnökválasztás biztosnak tűnő győztesével, fordulatot ígért a kormány csúcspolitikusainak kisebbségi politikájában – minimum az idáig hiányzó dialógus megeremtését. A megegyezés Beneš elnökjelöltségének támogatása ügyében, ahogyan az Szüllő jelentéséből kitűnik, nem volt könnyű feladat. A további fejlemények arról tanúskodnak, hogy a magyar törvényhozók kora esti ülésézésé nem jelentette azt, hogy valamennyien egyöntetűen szavazták volna meg az államfőjelölt megválasztásának támogatását. A másnapi elnökválasztáson Beneš támogatásával nem csak az MNP elnökének, Szent-Iványnak volt gondja.

Ugyanabban az időben, amikor a magyar törvényhozók folytatták tanácskozásukat, a prágai magyar követségről elküldték a Szent-Ivány által kért távirati jelentést a Dísz térre. Ebben Wettstein informálta Kánya külügyminisztert az MNP ellenállásáról a budapesti javaslatl szemben, hogy a magyar képviselőknek Benešt kellene támogatniuk, s erre azonnali választ kért. Éppen ez a Wettstein-jelentés árul el a legtöbbet a magyar kisebbségi blokkban kialakult viszályról, amely az elnökválasztás napján még feszültebbé vált. Szent-Ivány József valamennyi MNP-s képviselő nevében – Nitschet is beleszámítva⁷¹ Wettstein által tolmácsolta Budapestnek: „*Elnökválasztással kapcsolatban kifejezett óhaj csak egyoldalú információon alapulhat, amely nemzeti párt megkérdezése nélkül és tudomása nélkül adatott.*”⁷² A magyar külügyminiszternek küldött követi jelentés közölte, hogy Budapest óhaja, azaz Beneš megválasztása az MNP képviselőinek, beleértve az MNP-hez társult ZDP-párt képviselőjét is, a lelkiismeretük ellen való, és tárgyi okokból is lehetetlen.⁷³

Wettstein 1935. december 17-én estefelé elküldött jelentése azt is bizonyítja, hogy Szüllő a magyar törvényhozók tárgyalásain Beneš köztársasági el-

⁷⁰ Vö. PMH, 1935, XIV. évf., 290. (3842) sz., december 19; MNL OL, K 64. – 62. cs. – 1935 – 7. t. – 872/res.pol./1935, ill. 869/res.pol./1935, Szüllő *aide-mémoire*-ja; Esti Újság, 1935, 3. évf., 294. sz., december 20.

⁷¹ MNL OL, K 64. 62. cs. 1935 – 7. t. – 872/res.pol./1935, ill. 840/res.pol./1935. Mindkét említett politikus, Szent-Ivány és Nitsch fedőnéven szerepelnek (Szent-Ivány – „Ádám” és Nitsch – „Frigyes”

⁷² Uo.

⁷³ Uo.

női jelölését Budapest óhajaként terjesztette elő. A fentebb említettek közül azonban kiderül, hogy a magyar külügyminiszter szabad kezet hagyott a magyar kisebbség politikusainak, a kezdeményezést rájuk bízta. Amint majd látni fogjuk, Budapest elsődleges célja az volt, hogy a magyar kisebbségi politikai pártok egységesen lépjenek fel az elnökválasztáson.

Azok a tényleges okok, melyek miatt Szent-Ivány szerint az MNP minden tagja vonakodott — a távirati jelentésben csak a képviselőkről van szó, feltételezhető azonban, hogy a „képviseelő” kifejezés itt a „törvényhozó” kifejezést helyettesíti — négy pontban összegződtek. Szent-Ivány az első helyen arra a tényre hivatkozott, hogy Beneš megválasztása a magyar szavazatokkal sem biztos. Szent-Ivány szerint abban az esetben, ha a magyar kisebbségi pártok támogatnák Beneš jelölését, lehetetlenné tennék ezzel a szlovákiai magyarbarát németek helyzetét, mivelhogy a csehszlovákiai németek döntő többségét reprezentáló SdP, nem hajlandó a kommunistákkal együtt szavazni a közös elnökjelöltre. Szent-Ivány azt állította, hogy Beneš elnökjelöltségének a Magyar Nemzeti Párt általi támogatása a tagság számára igazolhatatlan lenne. Az MNP politikai vezetője arra is rámutatott, hogy Beneš magyar pártoknak tett ígéretei az országban fennálló politikai viszonyok miatt teljesíthetetlenek. Ezért ezekre a tényekre való tekintettel az MNP képviselői Wettstein által kérték az illetékes magyar vezetőkett „óhajuk” megváltoztatására legalább a Magyar Nemzeti Pártot illetően.⁷⁴

A követ sürgető táviratára Budapest este két és fél óra múlva, fél kilenckor, ill. negyed tízkor válaszolt.⁷⁵ A magyar diplomácia vezetője igazolta benne: „Óhaj nélkülözhetetlen előfeltétele magyar pártok megegyezése és teljesen egyöntetű eljárása volt.” A külügyminiszter még hozzáfűzte: semmilyen körülmények között nem egyezik bele a két párt külön akciójába. A magyar külügyminiszter erre való tekintettel a követnek hangsúlyozta, hogy továbbra is tartja magát az álláspontjához, azaz a magyar pártok egységes fellépéséhez. Ezzel összefüggően Kánya informálta Wettsteint, hogy amennyiben az „ez irányban gyakorlandó nyomás” nem lenne eredményes, úgy instruálja majd mindkét pártot, hogy az elnökválasztáson tartózkodjanak a szavazástól.⁷⁶

Esterházy és Szüllő 1935. december 16-ai budapesti találkozására, illetve Szüllőnek a Beneš támogatására irányuló tevékenységére való tekintettel a Dísz téren azt kívánták, hogy az OKSzP és az MNP törvényhozói az elnökválasztáson Benešre szavazzanak. Egyértelműbben bizonyítja ezt a magyar külügyminisztérium már idézett, Wettsteinhez eljuttatott üzenetének gépírási vázlata, melyet utólag kézírással módosítottak, s ebben a formában küldték el a prágai magyar követségre. Mindenesetre a követnek továbbított budapesti instrukció nyomatékosabb volt, mint ahogy a vázlatban állt. Míg a távirati jelentés vázlata csak abban az esetben kívánta a magyar pártok egységes fellépését, ha Beneš megválasztásának az esélye bizonyossá válik, s ez de facto olyan értelme-

⁷⁴ Uo.

⁷⁵ A távirat 21,15-kor lett elküldve. Vö. uo.

⁷⁶ Uo. A jelentés nem táviratilag érkezett Prágába, hanem gyorsabb úton, telefonon továbbították az eredeti távirati szöveg alapján.

zést is kínál, hogy ellenkező esetben az OKSZP és az MNP választói szabad kezet kapnak. A távirat elvárta a magyarok közös fellépését vagy a szavazástól való tartózkodását, tehát a más jelöltre való alternatív szavazást nem engedte meg.⁷⁷

A magyar követ megbeszélése az MNP politikai vezetőjével

Az elnökválasztás előestéjén az volt a követ feladata, hogy még az utolsó pillanatban is megpróbálja a magyar kisebbségi pártok törvényhozóit Beneš oldalára állítani — most ez jelentette Budapest prioritását — vagy a magyar blokkon belüli további széthúzás esetén győzze meg az OKSZP és az MNP vezetőit, hogy az elnökválasztásnál passzív ellenállást tanúsítsanak. Ez nem volt könnyű feladat, amit leginkább a követ 1935. december 19-ei jelentése tanúsít.

Az elnökválasztás előestéjén egyértelművé vált, hogy Beneš megválasztása már biztosra vehető. Wettstein az aktuális erőviszonyok megváltozásáról a japán diplomácia képviselője által adott vacsorán jutott információkhoz. Itt szerzett tudomást arról, hogy a Hlinka-néppártiak támogatni fogják Beneš megválasztását, s hogy „Hodzsának sikerült az agrárpárt ülésén kieszközölni, hogy az elnökválasztást nem teszik pártkérdéssé.” Wettstein egyben megtudta azt is, hogy a diplomáciai körökben az a hír terjed: a magyar kisebbségi pártok megígérték támogatásukat Benešnek. A Prágában lévő diplomaták Beneš megválasztásáról már meg voltak győződve.⁷⁸

Egy nappal az elnökválasztás előtt, 1935. december 17-én, a választások sakktabláján jelentős eltolódásra került sor, mely egyértelműen Beneš jelölésének kedvezett. Andrej Hlinka kétórás tárgyalása Benešsel, valamint a szlovák néppártiak előzetes szavazása a kora esti órákban megtartott gyűlésen, melyen Beneš kétharmados többséggel győzött,⁷⁹ azt a reményt sugallta, hogy a Hlinka-néppárti képviselők Beneš oldalára állnak. Jelentős eltolódás történt az agrárpártiaknál is, és délután öt órakor Hodža miniszterelnök megkönnyebbülve jelentette Benešnek az agrárpártiak beismerő vallomását: ahogyan az agrárpártiak álltak hozzá az elnökválasztáshoz „nem volt okos, jól átgondolt, csak olyan *impasszus volt*”.⁸⁰ Este kilenckor talákoztak Benešsel az agrárpárt vezetői is,

⁷⁷ A miniszter eredeti távirati jelentésének tervezete azt bizonyítja, hogy utólag kijavították amiről a fennmaradt távirati szöveg tervezete tanúskodik. A Díz térről küldött távirat így hangzik: „Óhaj nélkülözhetetlen előfeltétele magyar pártok megegyezése és teljesen egyöntetű eljárása volt. Semmi esetre nem hagyhatnám jóvá két párt külön akcióját és ragaszkodom egységes eljáráshoz. Amennyiben Méltóságod ez irányban gyakorlandó nyomása sikertelen maradna, pártok utasítandók, hogy szavazástól tartózkodjanak.” A távirati jelentés tervezete így hangzik: „Szíveskedjék illetékesekkel közölni, hogy semmi esetre nem hagyom jóvá a két párt külön akcióját és ragaszkodom egységes eljáráshoz. Szíveskedjék reájuk nyomást gyakorolni az irányban, hogy közös platformban egyezzenek meg. Megjegyzem, hogy azon esetben, ha Beneš megválasztása magyar szavazatokkal sem látszik biztosnak, szóban lévő óhajt tárgyalannak tekintse.” MNL OL, K 64. 62. cs. 1935 – 7. t. – 872/res.pol./1935, ill. 840/res.pol./1935.

⁷⁸ MNL OL, K 64. 62. cs. 1935 – 7. t. – 872/res.pol./1935, ill. 252/pol./1935.

⁷⁹ A néppártiak próbaszavazásának aránya 65:35 Beneš javára. (*Kahánek, F.*: Zákulisi i. m. 70.)

Rudolf Beran és Josef Černý, akik a külügyminiszternek megerősítették, hogy Němec hajlandó feladni elnöki jelölését.⁸¹

Amíg Wettstein a japán diplomatánál tett látogatást, megérkezett Prágába a magyar külügyminisztérium válaszüzenete is arra a táviratra, melyben a prágai magyar követ tudatta a budapesti külüggyel az MNP Benešsel kapcsolatos álláspontját. A miniszter üzenetét Pósfay László attasé azonnal közölte a magyar követtel. Annak ellenére, hogy már későre járt, Wettstein eldöntötte, hogy azonnal cselekszik, és megbízta Pósfayt, hogy keresse meg az MNP elnökét, Szent-Iványt és a közös parlamenti klub elnökét, Szüllő Gézát. Utóbbiaknak Prága elhagyatott külterületén kellett várniuk, ahol a követ felveszi őket autójába, és nyugodtan megbeszéli a helyzetet.⁸²

A követtel való éjszakai találkozásra azonban csak Szent-Ivány érkezett meg, ami eléggé meggyengítette Wettstein tárgyalási pozícióját. Szent-Ivány továbbra is ragaszkodott eredeti álláspontjához, és kezdetben semmilyen áron sem volt hajlandó Beneš jelölését támogatni: kijelentette, hogy inkább lemond mandátumáról, mint hogy neki adja a szavazatát. Wettsteinnek sikerült Szent-Iványt „jobb belátásra” bírnia, de csak nagyon nehezen. Szent-Ivány csak azután változtatott a felfogásán hogy Wettstein kijelentette: az aktuális helyzet ismeretében Beneš megválasztása már a magyar képviselők szavazata nélkül is biztosan vehető. A magyar követ maga is beismerte Szent-Iváynak abbeli kéréségeit, hogyha megválasztják Beneš elnöknek, képes lesz-e teljesíteni a magyar kisebbségi pártok képviselőinek tett ígéreteit. A követ arról igyekezett meggyőzni az MNP vezetőjét, hogy Beneš megválasztása után a rá szavazó magyar kisebbségi pártok biztosan számolhatnak az új elnök jóindulatával; ellenkező esetben Beneš egészen biztos, arra fog hivatkozni, hogy az elnökválasztáskor a magyarok elárulták. Wettstein egyben igyekezett Szent-Iványt a két magyar politikai párt egységes politikai fellépésének szükségességéről meggyőzni: a követ szerint külön utas politikájuk folytatása veszélyeztetné azt a „kis erőt”, melyet a két politikai párt a politikai szintéren képvisel.⁸³

Minden arról tanúskodik, hogy a követ társaságában zajló éjszakai autózásra, azaz a hosszú párbeszédre Prágán kívül került sor. Wettstein szerint Szent-Ivány akkor engedett a nyomásnak, amikor már Prágától jó messzire kerültek. A követ összefoglaló jelentéséből kiderül, hogy Szent-Ivány engedékenysége a budapesti instrukciókkal szemben valószínűleg nem volt meggyőző jellege, illetve nem jelentett hitelt érdemlő garanciát arra, hogy a magyar képviselők és szenátorok az elnökválasztáskor valóban együttesen Benešre adják majd szavazatukat. Wettstein biztos akart lenni abban, hogy a két magyar párt eleget tesz Budapest elvárásának. Ezért miután Szent-Ivány „beadta derekát”, megállapodott vele, hogy visszatérnek Prágába, szállodája előtt kiteszi,⁸⁴

⁸⁰ MÚA AV ČR, AÚTGM, f. EB I. 45. sz. dob., R/124/2 (R 94) lelt. sz., VPZ-VP 1935, Beneš jegyzete Hodzsa Milannal való beszélgetéséről.

⁸¹ Uo. Beneš beszélgetése Rudolf Berannal és Josef Černývel. 1935. december 17. Az elnökválasztás előestéjén lefolyt politikai tárgyalásokhoz összefoglalóan, vö. *Kahánek, F: Zákulisí i. m.* 69–72.

⁸² MNL OL, K 64. 62. cs. 1935 – 7. t. – 872/res.pol./1935, ill. 252/pol./1935.

⁸³ Uo.

Szent-Ivány elmegy felkelteni Jarost és Esterházyt, akikkel majd visszatér, valamennyien beülnek a követ kocsijába, s mind a négyen folytatják tárgyalásukat annak érdekében, hogy pártjaik teljesítsék Budapest elvárását.⁸⁵

Ezen a december 17-ről 18-ra virradó éjszakán a magyar pártok fellépésének története szempontjából ismét érdekes, de sajnos megfejthetetlen pillanathoz érkezünk, amely különös kérdéseket vet fel. A követ visszatért Prágába, elvitte Szent-Iványt a szállodájához, és utána Jaross-sal és Esterházyval együtt várta a visszatérését. De Wettstein feleslegesen várakozott, legalábbis részben. Szent-Ivány ugyan „*elég hosszú idő után*” visszatért, ahogy a követ írja a jelentésében, de csak egyedül, és arról tájékoztatta Wettsteint, hogy „*a két párt közt létrejött a megegyezés a követendő eljárásra vonatkozólag*”. A két párt vezetői közötti éjszakai megállapodás szerint az elnökválasztáson a következőképpen fognak eljárni: ha világossá válik, hogy az első fordulóban egyik jelöltet sem választják meg, akkor mindegyik magyar párt képviselője a saját belátása szerint fog szavazni, ellenkező esetben, ill. a második fordulóban minden képviselő és szenátor Benešre adja le a szavazatát. Eközben Szent-Ivány nyomtatékosan biztosította a követet, hogy mindkét magyar párt feltétlenül alkalmazkodik az adott utasításokhoz.⁸⁶ Ugyanakkor Szent-Ivány kérte Wettsteint, hogy közölje a magyar külügyminiszterrel: a Magyar Nemzeti Pártot „*igen kellemetlenül érintette, hogy testvérpártja [értsd OKSzP – T. A.] az ő megkérdése és hozzájárulása nélkül fordult Nagyméltóságodhoz*”. Az MNP elnöke eközben a követ által figyelmeztette Budapestet, hogy „*az ilyen külön utakon való járás szerintük [értsd az MNP – T. A.] semmiképpen sem alkalmas arra, hogy a két párt közt az annyira szükséges harmonikus együttműködést elősegítse*”.⁸⁷ Szent-Ivány lavírozása és attól való vonakodása, hogy engedelmeskedjen Budapest instrukcióinak, arra a találgatásra adott okot, hogy egyáltalán miképp szavazott a magyar blokk az új államfő megválasztásakor. Ezeknek a „*sajnálatos divergenciáknak*” az eredménye, — ahogy a követ ezzel kapcsolatban fogalmazott — volt az idézett december 19-ei követi jelentés, amelyben összefoglalta mindkét magyar pártnak az 1935-ös decemberi elnökválasztással kapcsolatos álláspontját és ennek alakulását, amit éppen a magyar pártok szavazása körüli spekulációk idéztek elő a választás után.⁸⁸ Szent-Ivány „szállodai” egyezményének hitelességét kétségbe vonta maga a követ is. Ahogy egy nappal később írta: „*Az elnökválasztással kapcsolatban csak Ádámmal [Szent-Ivány] beszéltem. Hogy Évával [Szüllő] és Asztalossal [Esterházy] való találkozásomat tényleg nem volt-e módjában, vagy*

⁸⁴ A nemzetgyűlés negyedik választási időszaka képviselőinek anyakönyvében Szent-Iványi MNP elnök és Jaross Andor a párt ügyvezető elnöke prágai lakhelyéül a Vencel téri Juliš hotel van feltüntetve. A keresztényszocialisták elnöke esetében az Alcron hotel, amely az OKSzP ex-elnökének lakhelyéül is szolgált. A két magyar törvényhozó ekkor vagy együtt volt elszállásolva egy hotelben, vagy elvárták, hogy Szent-Ivány bejárja mindkét hotelt, hogy az említett politikusokat elkísérje a követ autójához. Vö. Archiv Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (továbbá csak APS PČR), Archiv Federálního shromáždění (továbbiakban AFS), Matrika poslanců. IV. volební období – A képviselők anyakönyve, IV. választási időszak.

⁸⁵ MNL OL, K 64. 62. cs. 1935 – 7. t. – 872/res.pol./1935, ill. 252/pol./1935.

⁸⁶ Uo.

⁸⁷ Uo.

⁸⁸ Uo.

nem is akarta létrehozni, azt nem tudom”. Wettstein figyelmeztetett, hogy az adott helyzetben már nem volt semmilyen esélye a magyar pártok vezetői szélesebb körű találkozásának létrehozására. A követ Kányának beismerte, nem tudja bizonyítani, hogy őt Szent-Ivány a valóságnak megfelelően tájékoztatta-e, illetve pártja nevében neki adott szavát betartotta-e.⁸⁹

A választás napja

Az 1935. december 17-ről – 18-ra virradó éjszakán, röviddel éjfél után megváltozott a politikai helyzet, amit a ČTK (Csehszlovák Sajtó Iroda) hírügynökség révén kiadatott hivatalos sajtóközlemény is megerősített. Ezt a visszalépő Bohumil Němec, a széthulló jobboldali blokk elnökjelöltje és a *Venkov (Vidék)* c. napilap munkatársa, Ferdinand Kahánek dolgozták ki.⁹⁰ A sajtójelentés közölte, hogy „*prof. dr. Bohumil Němec felkérte azokat a pártokat, amelyek őt jelölték elnöknek, hogy kandidaturáját vonják vissza.*”⁹¹ Tekintettel arra, hogy a koalícióban mégiscsak sikerült az elnökválasztással kapcsolatban kialakítani az egységet, amely Beneš jelöltsége szempontjából további 93 potenciális szavazatot jelentett,⁹² nem kellett félnie a Beneš-tábornak attól, hogy miként fognak viselkedni az autonomista Hlinka-néppártiak, és annál kevésbé volt érdekes a szintén autonomista magyar kisebbségi pártok állásfoglalása. Már 1935. december 18-ának reggelén bizonyossá vált, hogy Beneš külügyminiszter legalább 304 választótól megkapja a szavazatokat,⁹³ ami 34 szavazattal volt több az előírtnál. A választók 4/5-nek a szavazatára volt szükség — a nemzetgyűlés két háza 450 tagú volt —, hogy megválasszák az első fordulóban az elnököt. Arra való tekintettel, hogy az elnökválasztásnak milyen súlya van bel- és külpolitikai szempontból, Beneš tudatában volt annak, hogy minél több szavazatot kap az ellenzéki parlamenti erőktől, annál nagyobb, reprezentatívabb mandátummal bírhat majd úgy a belpolitikai, mint a külpolitikai porondon. Ezért Beneš saját támogatása stabilitásának érdekében még a választás előtti napon is igyekezett biztosítani a minél nagyobb számú szavazatot és a biztonság kedvéért megkísérelte megtartani a Hlinka-néppártiak és a magyar pártok támogatását is. December 18-a reggelén megkérte Rücklt, hogy adja át üzenetét mindkét „szlovák” politikai tábor vezetőjének – Hlinkának, Tisónak és Esterháznak. Ebben az üzenetben megerősítette a választások előtti találkozáson kinyilvánított jóindulatát.⁹⁴

⁸⁹ Uo.

⁹⁰ Kahánek, F.: Zákulisí i. m. 73. Národní listy, 1935, 75. évf., 346. sz., december 18.

⁹¹ Národní listy, 1935, uo.

⁹² Az agrárpárti választók szavazatai (68), iparosok pártja (25).

⁹³ Beneš választóinak táborába a német keresztényszocialistákkal együtt beszámították Kostka szenátor szavazatát is, aki az OKSzP, MNE, ZDP az SdW-t közös jelöltjeként került a Nemzetgyűlésbe.

⁹⁴ Vö. MÚA AV ČR, AÚTGM, f. EB I. 45. sz. dob. R/124/2 (R 94), VPZ–VP 1935, Rückl gratulációja Beneš elnöknek, 1935. december 21., melyben Benešnek megerősítette: „*Az ön kedves üzenetét, amellyel december 18-ának reggelén megbízott, még a választás előtt átadtam úgy Mongsinor Hlinkának (és Tiso miniszternek), mint Esterháznak. Hogy ne történhessen meg a jövőben mindkét új esetleges helytelen értelmezése, az üzenetek az ön által adott instrukció szerint írásban elkészítettem, és mindkét úrnak írásban átadtam.*”

A magyar kisebbségi pártok egységes fellépése még a választási nap reggelén, december 18-án sem volt egyértelmű. Legalábbis ez olvasható ki a Magyar Nemzeti Párthoz közel álló Esti Újság napilapból.⁹⁵ A lap értesülései szerint az OKSZP és az MNP törvényhozóinak utolsó együttes ülését, ami közvetlenül fél órával az elnökválasztás előtt folyt le,⁹⁶ a nézetek ütközése jellemezte. Az *Esti Újságból* megtudjuk, hogy az MNP néhány képviselője,⁹⁷ különösen Jaross Andor ügyvezető elnök, kétségbe vonták a megbeszélte közös fellépést, azaz Beneš egységes támogatását a köztársasági elnökválasztáskor. Az OKSZP képviselői Beneš támogatásában egységesek voltak. A lap kommentárja rámutatott a két párt közötti szerepcserére. Kiemelte, hogy a koalíciós köztársasági elnökjelölt ellen éppen annak a magyar pártnak a képviselői hadakoznak, amely párt korábban az aktivista politika felé hajlott, amíg az OKSZP, mely szigorúan ragaszkodott ellenzéki politikai vonalához, most engedékeny a koalíciós pártok elnökjelöltjének támogatásában.⁹⁸ Ilyen helyzetben érkezett a már említett üzenet Benešről, melyet közvetlenül az elnökválasztás előtt személyesen Beneš bizalmasa, Rückl tolmácsolt (valószínűleg Esterháznak), majd levél formájában is megerősítette azt: „*Dr. Edvard Beneš miniszter megbízott üzenetének átadásával, mely szerint az a tény, hogy a koalíció pártjai megegyeztek az ő jelölésében, semmit sem változtat azon, amiről Nagyméltósággal a miniszter úr beszélt. Mindazokat, amikről közösen tárgyaltak, a miniszter úr saját politikai vonalának tekinti, amely az elnökválasztás mai megváltozott állapotának közepette is számára a jövőben érvényben marad. Annak érdekében, hogy biztosítva legyenek, a miniszter mindenhez ragaszkodik, amiről közösen tárgyaltak, a jövőben állandó kapcsolatban lesz önnel.*”⁹⁹ A tárgyalások folyamatosságának biztosítása Beneš részéről jó hírnék számított a magyar pártok politikai körében, és előrevetítette képviselőik aktív bekapcsolódását a magyar kisebbség kérdéseinek megoldásába a köztársasági elnök patronálása alatt. Ezt igazolja az *Esti Újság* is. Rückl Beneš intenciója alapján készült üzenete a magyar törvényhozóknál kedvező visszhangra találhatott. Kiemelték Beneš érdeklődését a magyar ki-

⁹⁵ Vesd össze: <http://www.foruminst.sk>

⁹⁶ A Nemzetgyűlés képviselőinek és szenátorainak elnökválasztó gyűlése pontosan 10,30 kor kezdődött.

⁹⁷ Az elnökválasztáson csak az MNP képviselői vettek részt, mindkét szenátoruk igazolta hiányzását. (Lásd itt magát a szöveget lejjeb.)

⁹⁸ *Esti Újság*, 1935, 3. évf., 294. sz., december 20.

⁹⁹ MÚA AV ČR, AÚTGM, f. EB I. 45. sz. dob., R/124/2 (R 94) lelt. sz. VPZ–VP 1935, Rückl leveleinek másolata 1935. december 18-ról *Esterházy úr részére*. Az Esterháznak átadott idézett Beneš-üzenetet december 20-án közölte a pozsonyi *Esti Újság* is, l. *Esti Újság*, 1935. 3. évf., 294. sz., december 20. Beneš Rückl által készített levelét a magyar törvényhozókhoz az *Esti Újságból* átvette a Hlinka-néppártiak központi lapja a *Slovák* is (l. *Slovák* 1935, 17. évf., 288. sz., december 20.) Az újságban közölt Beneš üzenet szövege viszont némileg eltért az eredetitől: „*Annak ellenére, hogy az éjszaka folyamán a helyzet megváltozott, miután a koalíció jelölésében megállapodott, az Önnel és társaival folytatott tárgyalásaim során tett ígéreteimet fenntartom és állom ígéreteimet. Az urak nálam a magyarságot érintő kérdésekben mindig megértésre találhatnak. Súlyt helyezek arra, hogy a magyar pártok annak ellenére, hogy megválasztásomhoz immár erre szükség nincs, mellettem foglaljanak állást.*” L. *Esti Újság*, uo.

sebbségi pártok iránt közvetlenül a választás előtt, éspedig a megváltozott politikai helyzet ellenére is.¹⁰⁰

Az elnökválasztás – Beneš egyértelmű győzelme

A képviselők és a szenátorok, élükön a két elnökkel, Jan Malypetr-vel és František Soukuppal, pontosan féltizenegykor elfoglalták helyüket a prágai vár gótikus Ulászló termében. Az emelvény alatti páholyban a kormány tagjai foglaltak helyet. A képviselőház elnökének, Jan Malypetr ex-miniszterelnöknek az ünnepi beszéde után, melyben méltatta Masaryk köztársasági elnök jelentőségét és munkásságát, a jelenléti ívek alapján megállapították, hogy a teremben 292 képviselő és 144 szenátor van jelen, tehát összesen 436 nemzetgyűlési tag, így a gyűlés alkalmas a köztársasági elnök megválasztására.¹⁰¹ Az elnökválasztó gyűlésről betegség miatt igazoltan 5 törvényhozó maradt távol, köztük Kramář Karel, a Nemzeti Egyesülés Pártjának elnöke is. Az igazoltan távolmaradt választók között volt az MNP két szenátora is, Füssy Kálmán és Törköly Imre pártelnök is. A választó gyűlésről igazoltan hiányzott még a Hlinka-néppárti Pázmán Anton szenátor és az agrárpárti Kornél Stodola szenátor.¹⁰²

A szavazás eredménye világos és sokatmondó volt: Beneš elképzelései maradéktalanul valóra váltak. A 440 szavazólap közül 341-en volt olvasható Beneš külügyminiszter neve. A Národní sjednocení (Nemzeti Egyesülés Pártjának) 24 jelenlévő választója betartotta az előző napi egyezséget, és annak ellenére, hogy Němec Bohumil visszavonta jelölését, ezek mégis neki adták szavazatukat.¹⁰³ Összesen 76 üres szavazólapot adtak le. Egy szavazólap érvénytelen volt. Ezen eredmények ismeretében Malypetr bejelentette: „*A Nemzetgyűlés jelenlévő tagjainak 340 szavazata meghaladja a háromötödös többséget, ami 264 szavazatot tenne ki. A Csehszlovák Köztársaság elnöke tehát Dr. Edvard Beneš.*”¹⁰⁴

A Nemzetgyűlés képviselőinek és szenátorainak döntő többsége Edvard Benešét választotta a Csehszlovák Köztársaság második elnökének. Beneš elnökké választását valamennyi párt támogatta, tehát az agrárpárt, a szociáldemokraták, a nemzeti szocialisták, a néppártiak, Hlinka Szlovák Néppártja, a kisiparosok és kereskedők pártja és a kommunisták. Benešet támogatták a német aktivista pártok képviselői és szenátorai is, azaz a német szociáldemokra-

¹⁰⁰ Esti Újság, 1935, 3. évf., 294.sz., december 20. A lap helytelenül állítja, hogy a levelet Beneš írta.

¹⁰¹ Těsnopisecké zprávy o schůzích poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé (továbbá csak TZ PS NS). IV. volební období. 1.–2. zasedání (dále jen „zas.“ 1.–2.). Schůze 1–30. (Od 18. 6. 1935 do 28. 2. 1936). Praha 1936, Těsnopisecká zpráva o schůzi Národního shromáždění republiky Československé (společné schůzi poslanecké sněmovny a senátu) v Praze ve středu dne 18. 12. 1935 ve Vladislavském sále na hradě pražském. 2–4.

¹⁰² TZ PS NS. Uo. 5. és 4.

¹⁰³ A Nemzeti Egyesülés Pártja (NEP) képviselőinek álláspontját a Polední listy (NEP) így okolta meg: *A mültra való tekintettel senki sem várhatott tőlünk mást. Miközöttünk és a külügyminiszter között hegymagasságú akadály állt. Egy órán belül eltakarítani lehetetlen volt.* (Vö. Polední listy, 1935, IX. évf., 349. sz., december 19.)

¹⁰⁴ MÚA AV ČR, AÚTGM, f. EB I. 45. sz. dob., R/124/2 (R 94) lelt. sz., VPZ–VP 1935, ČTK – PV 1935. december 18.; TZ PS NS. Uo. 5–6.

ták, a német keresztényszocialisták és a német agrárpártiak. A Csehszlovák Köztársaság történetében az elnökválasztáshoz először viszonyultak aktívan az ellenzéki magyar kisebbségi pártok képviselői is, akik a csehszlovák állam alkotmányjogi alapjával kapcsolatos negatív álláspontjukat az előző elnökválasztásokon az üres szavazólapok leadásával nyilvánították ki. Az elnökválasztás alkalmával csupán Henlein Szudétanémet Pártja¹⁰⁵ és Gajda Radola Nemzeti Fasiszta Közössége helyezkedett egyértelműen elutasító álláspontra,¹⁰⁶ képviselőik üres szavazólapokat adtak le. A magyar kisebbségi pártok konstruktív fellépését az elnökválasztáson az újonnan megválasztott Beneš elnök nagyra értékelte, titkára közvetítésével megköszönte a magyar pártok „lovagiasságát, őszinteségét és egyenes magatartását, melyet a választások előtt és a választások során tanúsítottak”. Beneš titkára az üzenetet a délutáni órákban telefonon közölte a magyar pártok parlamenti klubjával.¹⁰⁷

A magyar kisebbségi pártok konstruktív fellépésének az 1935-ös elnökválasztás idején szélesebb politikai összefüggésben valóban sokatmondó értelme volt. A magyar nyelvű szlovákiai *Esti Újság* figyelmeztetett, hogy a magyarok állásfoglalásának rendkívüli jelentősége van mind a nemzetiségi kisebbségi politika, mind a nemzetközi politika szempontjából. A lap szerint a magyar pártok határozott állásfoglalása a kisebbségi politika szempontjából azért is nagy jelentőségű, mert a csehszlovákiai magyar kisebbség mindkét pártja először egyezett meg az egységes „koalíciós” álláspontra. Nemzetközi politikai szempontból az *Esti Újság* azt a tényt emelte ki, hogy Beneš az elnökválasztáson az országban élő valamennyi nemzetiség támogatta, beleértve a magyarokat is. Meg kell jegyezni azonban, hogy amíg a három német „nemzeti” párt közül csak kettő támogatta Beneš, vagyis a német törvényhozók mindössze 17%-a, mindkét magyar kisebbségi párt egyértelműen Beneš oldalára állt.

Érthető, hogy a magyar kisebbség Beneš elnökjelölését támogató váratlan álláspontja a prágai politikai körökben feltűnést és meglepetést keltett. Hlinka Szlovák Néppártjának lapja, a *Slovák* így írt: „Az elnökválasztás nagy meglepetése az volt, hogy a két magyar párt nem úgy szavazott, mint ezelőtt, üres választólapokkal, hanem szavazatukat Benešre adták”.¹⁰⁸ Az *Esti Újság* szerint a prágai politikai körökben az a nézet uralkodott, hogy az elnökválasztáson a kisebbségi magyar pártok által képviselt állásfoglalás megváltoztatta a csehszlovákiai magyarok helyzetét az országban. Nem csoda, hogy a Masaryk utódát megválasztó Nemzetgyűlés ülésén tanúsított pozitív és konstruktív magyar álláspont-ról úgy beszéltek, mint „nagy eseményről”, amely „a csehszlovákiai magyarság történetében a köztársaság fennállása óta a legjelentősebb eseményt alkotja”. A lap hozzátette, hogy Beneš magyar pártok általi támogatása „Beneš dr. elnök politikai türelmességének a gyümölcse a kisebbségekkel szemben”. A prágai politikai körök a magyarok részéről tanúsított magatartással kapcsolatban nem titkolták meggyőződésüket, hogy ezzel a magyarok hozzájárultak annak a meg-

¹⁰⁵ Vö. Die Zeit, 1935, 1. évf., 68. sz. december 19, első, második vagy harmadik kiadás.

¹⁰⁶ Vö. Fašisticlé listy, 1935, V. évf., 36–37. sz., december 24.

¹⁰⁷ Esti Újság, 1935, 3. évf., 294. sz., dec. 20. Vö. még: Slovák, 1935, 17. évf., 288. sz., dec. 20.

¹⁰⁸ Slovák, 1935, 17. évf., 288. sz., dec. 20.

gyökeresedett nézetnek a korrigálásához, mely szerint államellenesek, és a magyar pártok egységes kiállása Beneš mellett hatással lesz a magyarság helyzetének pozitív alakulására. Az illetékes körök feltételezték, hogy a magyar pártok szavazására való tekintettel a magyar kérdésben nagyobb lesz a megértés. Az sem elképzelhetetlen, hogy a magyar pártok ellenzéki pozíciójának ellenére, bizonyos közeledést lehet várni a magyar pártok és a kormány között, és együttműködésre lehet számítani a magyar kisebbség sarkalatos kérdéseinek megoldásában – vélték a prágai politikai körökben. Beneš a sajtó előtt szintén kifejezte azon reményét, hogy a magyarok kiállása az elnökválasztáson, akik a kritikus pillanatban nyilvánvalóvá tették elkötelezettségüket az ország demokratikus fejlődése mellett, a csehszlovák állam és a magyar kisebbség közötti viszony érezhető javulását jelenti. Tény, hogy a magyar kisebbségi pártok magatartása az Ulászló-teremben 1935. december 18-án mérföldkövet jelentett politikájukban. Az *Esti Újság*, amely a Magyar Nemzeti Pártot támogatta, kiemelt helyen foglalkozott a magyar pártok helytállásával az elnökválasztáson. A lap megállapította, hogy az állam megalakulása óta ez az esemény a legnevezetesebb a csehszlovákiai magyarok történetében.¹⁰⁹

Az is igaz azonban, hogy mindegyik fél a saját optikáján keresztül nézett a jövőbe. Míg a magyar pártok, amelyek üdvözölték az álláspontjukkal kapcsolatos kedvező reagálásokat, és elvárták, hogy aktív fellépésük segíti majd azon követeléseik megvalósítását, melyek megerősítenék a magyar kisebbséget és szerepét saját kisebbségi kultúrájának irányításában, a csehszlovák politikai körök abban reménykedtek, hogy a magyar pártok végre felhagynak az állandó ellenzéki magatartással és hajlandóak lesznek aktív, kölcsönösen előnyös együttműködést jelentő politikát folytatni.¹¹⁰

Ezt a közeledést a megválasztott köztársasági elnök és a magyar kisebbség politikai reprezentációja között a magyar értelmiségi ifjúság is üdvözölte. Ők már az új köztársaságban nőttek fel, új szociokulturális környezetben szocializálódtak, természetesnek és elképzelhetőnek tartották a magyar kisebbség jövőjét a Csehszlovák Köztársaság keretein belül még akkor is, ha a magyar kisebbség politikájának eredményeivel nem is voltak maradéktalanul elégedettek.¹¹¹

Az OKSzP vezetői Beneš támogatásáról – szavazat Benešnek, szavazat a demokráciának

Masaryk utódának megválasztásakor az ellenzéki és negatív jelzőkkel ellátott két magyar kisebbségi párt fellépése váratlan és meglepő volt, ezért szükséges volt a magyar kisebbség nyilvánosságának megmagyarázni, hogy miért döntöttek Beneš mellett. A csehszlovákiai magyar sajtóban ezzel kapcsolatban két alapvető nyilatkozatot találunk: az OKSzP szlovák szekciójának egyik vezető képviselőjétől, Petrášek Augustintól és a magyar keresztényszocialisták volt elnökétől, Szüllő Gézától.

¹⁰⁹ *Esti Újság*, 1935, 3. évf., 294. sz., dec. 20 és 295. sz., dec. 21; *Esterházy, L.*: Szívek i. m. 68.

¹¹⁰ *Esterházy, L.*: Szívek... i. m. 68.

¹¹¹ Uo.

Arra a kérdésre, hogy az elnökválasztáskor a keresztényszocialisták miért változtatták meg eddigi álláspontjukat, Petrášek képviselő adott választ az *Esti Újság* prágai szerkesztőjének. Válaszában kifejtette meggyőződését arról, hogy a katolikus pártoknak a jobboldali nacionalista irányzatokkal szemben a demokrata irányzatot kellene támogatni, mert a katolikusok nem kívánják sem a jobboldali, sem a baloldali diktatúrát. Az OKSZP képviselője közben arra figyelmeztetett, hogy a demokrata ellenzék a parlamentben nem gyakorol sem jobb-, sem baloldali politikát, és rámutatott Šrámek néppártjának a szocialistákkal való együttműködésére, valamint a Hlinka-pártiak aktuális állásfoglalására. Petrášek is kifejezte azt, amit Jaross ügyvezető elnök mondott *Az Est* napilapnak, hogy a magyarság többet várhat Beneš-től, mint a jobboldal túlzottan nacionalista irányzatától.¹¹²

Petrášek, mint az OKSZP szlovák képviselője ezzel kapcsolatban kifejezte reményét, hogy az elnökválasztáson tanúsított magyar magatartás meghozza a kívánt eredményt. Hozzátette, hogy a szocialistáknál mindig észre lehetett venni a Szlovákia iránti nagyobb megértést, mint a jobboldali pártoknál.¹¹³

Pontosabb és aprólékosabb nyilatkozatot a magyar kisebbségi pártok aktivista intermezzójával kapcsolatban az 1935. december 18-ei elnökválasztás alkalmával Szüllő Géza tett az *Esti Újságnak*. Ennek a rövidített változatát a Hlinka-párt központi lapja a *Slovák* is közölte. Szüllő a lapnak kifejtette a magyar pártok álláspontját az elnökválasztás alkalmával és visszamenőleg kommentálta a magyar kisebbségi pártok politikájának általános jellegét az első köztársaság politikai színterén is. Az OKSZP ex-elnöke az elnökválasztással kapcsolatban az említett lapnak felhozta, hogy a magyar kisebbség politikai reprezentációja különbséget tesz a köztársasági elnök és a kormány között, miközben felhívta a figyelmet arra, hogy más az elnökválasztás és megint más a kormány támogatásának kérdése, illetve mást jelent a passzivitás az állampolitikai életben és megint mást a politikai aktivizmus. Szüllő a terjedelmesebb nyilatkozatban cáfolta, hogy a magyar pártok passzívan viselkedtek volna. Szüllő szerint a köztársaság megalakulásától kezdve a magyarok sohasem helyezkedtek passzív álláspontra, hanem éppen ellenkezőleg, mindig az aktív politika mellett voltak, s a magyar kisebbség „nem vonult duzzogva félre, de részt kért az állam alkotmányos életében”, miközben viszont „természetesen élt a kritika jogával, nem hunyázkodott meg, nem vedlett át”.¹¹⁴

Az OKSZP és az MNP képviselőinek elnöke ebből az alkalomból figyelmeztetett, hogy a magyarok soha nem vitatták a Csehszlovák Köztársaság létét, és ismerik kötelelességeiket az iránt, egyúttal azt is tudták, hogy a nemzetközi szerződések alapján mit és milyen módon követelhet a magyar kisebbség az államtól. Ezért Szüllő hangsúlyozta, hogy a magyarok abban a pillanatban, amikor a húszas évek második felében nem léptek be a kormányba, nem szüntették meg aktivitásukat, hanem csupán ellenzéki álláspontra helyezkedtek.

¹¹² *Esti Újság*, 1935, 3. évf., 294. sz., december 20.

¹¹³ Uo. Vö. még: Petrášek nyilatkozatának rövid összefoglalása az *Esti Újságnak* a *Slovák* c. lapban. *Slovák*, 1935, 17. évf., 288. sz., december 20.

¹¹⁴ *Esti Újság*, 1935, 3. évf., 295. sz., december 21.

Ettől az időtől kezdve a magyar pártok konzekvens ellenzéki politikai vonalat képviseltek és képviselnek mind a mai napig, abban a tudatban, hogy az ellenzékiiség nem jelenti a köztársaság létezésének tagadását, de a jogos kritika fékezi mindazon törekvéseket, melyek a magyar kisebbséget „*amalgamizálni*” akarják. Egyben kiemelte, hogy a magyarok politikai céljaik érvényesítéséért folyó küzdelmükben soha nem fognak letérni a törvényes útról és megmaradnak a törvényes keretek között. Ezért — ahogy Szüllő hangsúlyozta — teljesen egyértelmű, hogyha a magyaroktól kérnék, hogy tárgyalóasztalhoz üljenek, mindig megtennék ezt, természetesen kisebbségi jogaik feladása nélkül. Megállapította, hogy a magyar pártok, mint a köztársaság politikai életének vitathatatlan tényezői csak Masaryk utódának megválasztása alkalmával kaptak magas rangú személyiségtől arra vonatkozó felszólítást, hogy a magyar kisebbség szükségleteivel és követeléseivel foglalkozó jelentős tárgyaláson vegyenek részt, miközben a tárgyalások kezdeményezőjéről, Benešről, úgy nyilatkozott, mint Csehszlovákia „*legképzettebb és legkiválóbb*” politikusról.¹¹⁵

Szüllő *Esti Újságnak* adott nyilatkozatából következik, hogy a magyar kisebbségi politikusok a Benešsel folytatott megbeszélésen hangsúlyozták: az állampolgárságuk ugyan megváltozott, de lelkük megmaradt magyarnak, ami ellen Benešnek nem volt ellenvetése. Ahogy Szüllő elmondta, a magyarok nem kértek a választások előtt semmi többet, és nem teszik ezt a választás után sem, mint annak a garantálását, hogy a magyar kisebbség a kulturális és gazdasági területen is megmaradjon annak, ami volt, azaz „*amalgamizálás*” nélküli magyarnak, aki tiszteli és betartja a törvényeket. Szüllő Géza szerint az elnökválasztáskor két alternatíva előtt álltak: passzívnak maradni és Beneš ellen szavazni, vagy ahhoz az alternatívához csatlakozni, amelyben látni lehet a csehszlovákiai magyarok nemzeti identitása védelmének garanciáját.¹¹⁶

A nyilatkozatra, melyből a Hlinka-párti *Slovák* c. lap is idézett, Ferdinand Kahánek, a polgári blokk jelöltjének, Němecnek a buzgó támogatója is rámutatott az elnökválasztásról 1939-ben megjelent könyvében, csak közvetlenül nem idézett belőle. Azt mondta ezzel kapcsolatban, hogy Szüllő sokkal konkrétabb volt, mint Jaross *Az Estben*. Kahánek megemlítette, hogy mindkét magyar kisebbségi politikus nyilatkozatára felhívta az illetékes körök figyelmét, amelyek állítólag azt válaszolták, hogy cáfolatra kerül majd sor. Ahogy azonban Kahánek figyelmeztetett, ez Beneš demissziójáig nem történt meg.¹¹⁷

Az *Est* munkatársa az elnökválasztás eredményével kapcsolatban, ill. a magyar kisebbségi ellenzéki pártok aktív fellépésével összefüggésben felkereste Rückl-t, „*a nagy diplomáciai esemény egyik kimagasló szereplőjét*”, akinek esetében a napilap aláhúzta: az első köztársaság történetében ő volt az első, akinek sikerült egy táborba hozni az ország mind a négy katolikus pártját. Rückl a lap munkatársának kiemelte, hogy egyik legfontosabb eredményének azt tartja, hogy az elnökválasztás alkalmával sikerült elérni a magyar keresztényszocialisták együttműködését, mert bebizonyosodott az, hogy a nagyon fontos kér-

¹¹⁵ Uo.

¹¹⁶ Uo.

¹¹⁷ Kahánek, F.: Zákulisí i. m. 87.

désekben lehetséges az egész katolikus politikai színtér együttműködése. Rückl szerint ehhez hozzájárult az országban megrendezett nyári katolikus kongresszus, amikor a nemzeti kisebbségek katolikus része megismerhette azt, hogy a kölcsönös együttműködés a „*suum cuique decus*” elvén lehetséges.¹¹⁸

Rückl nagy elismeréssel beszélt az *Esti Újság* munkatársának a keresztényszocialisták katolikusával, Masaryk utódának megválasztása kapcsán kialakult együttműködésről. Kiemelte a párt törvényhozóinak magas szintű személyi kvalitásait és felkészültségét, amely a jövőt illetően éltette benne a reményt. Rückl a lap útján tolmácsolta a magyar kisebbségi pártoknak az új köztársasági elnök meglegedését a pártok álláspontját illetően. Elmondta, hogy Beneš elnök nagyra becsülte a magyar kisebbségi pártokkal való kapcsolatot. Rückl saját felelősségének tudatában a lap munkatársa előtt kijelentette, hogy „*a szlovenszkói magyarság Benesben őszinte barátot szerzett, aki teljes megértéssel fogja kezelni a kisebbségek jogos követeléseit*”. Egyben aláhúzta, hogy tekintettel a Benešsel való sok évi együttműködésre kijelentheti, hogy ígéreteit mindig betartja. Ebből az alkalomból szó szerint ezt mondta: „*1935. december 18-ika egy új érárt jelent... De ez csak a kezdet. Nem vég, nem is szabad, hogy vég legyen*”. Rückl *Esti Újságnak* adott nyilatkozatának a végén hozzátette, az a meggyőződése, hogy a választások folyamán kialakult személyes kapcsolatok a szlovák és a prágai katolikus körök között létrehozzák a baráti légkört, és ez a két fél közötti barátság tovább fog bővülni.¹¹⁹

Kérdőjelek egy üres szavazólap körül

Az elnökválasztás után találgatások keltek szárnyra a magyar kisebbségi politikai pártok egységes állásfoglalásával kapcsolatban. Szüllő az idézett összefoglalójában, melyben Kánya külügyminiszternek összegezte a magyar kisebbségi pártok állásfoglalását, említést tett arról, hogy egy nappal a választás után, 1935. december 19-én, Budapestre utazott Szent-Ivány és Jaross. A Magyar Nemzeti Párt két képviselőjének tájékoztatni kellett a külügyminisztériumot a magyar pártok állítólagos eltérő szavazásáról, ill. arról, hogy a közös magyar klub — itt ismét a két kisebbségi párt közös képviselői és szenátori parlamenti klubjáról van szó — az elnökválasztáson nem helyezkedett egységes álláspont-ra, s míg az OKSzP képviselői Benešre adták le szavazatukat, addig az MNP tagjai Beneš ellen voksoltak, azaz kitöltetlen szavazólapokat adtak le. Szüllő szerint a két MNP-s politikus budapesti beszámolója szerint az a következtetés volt levonható, hogy a két párt az elnökválasztáson nem volt egységes, a magyarok kompromittálták magukat, pozíciójuk meggyengült, és Kánya külügyminiszter intencióit nem tartották tiszteletben.¹²⁰

¹¹⁸ *Esti Újság*, 1935, 3. évf., 295.sz. december 21. Rückl nyilatkozatának teljes szövegét közölte a *Slovák napilap* is. *Vesd össze: Slovák*, 1935, 17. évf., 289. sz., december 21.

¹¹⁹ *Esti Újság*, uo.

¹²⁰ MNL OL, K 64. 62. cs. 1935 – 7. t. – 872/res.pol./1935, ill. 896/res.pol./1935, Szüllő Géza *aide-mémoire*-ja. Szüllő idézett jelentésének a bekezdése, amely Szent-Ivány és Jaross a magyar külügyminisztériumban előterjesztett beszámolójával foglalkozik, két piros felkiáltójellel van kiemelve.

A magyar pártok deklarált, egységes fellépését a külügyminisztériumban feleslegesen megkérdőjelezhette a prágai követség sajtóreferensének, Mtkónak a nem egészen pontos, 1935. decemberi havi jelentése, amelyben az állt, hogy az elnökválasztáson Beneš jelölését néhány magyar törvényhozó is támogatta. A referens így írta le a magyar kisebbségi sajtó ismertetésében az elnökválasztás eredményét. Mtkó szerint a magyar sajtónak nemcsak a cenzúra miatt kellett visszafogottan viselkednie, hanem amiatt is, hogy a magyar pártok is támogatták Beneš jelölését, ami a közvélemény szempontjából a magyar kisebbségnél kényes témának számított. A sajtóreferens szerint ezt a kényes helyzetet tovább súlyosbította az az állítólagos körülmény, hogy nem minden magyar törvényhozó által leadott szavazólap tartalmazta Beneš nevét. Mtkó jelentette Budapestnek, hogy a két álláspont élharcosai közötti vita a magyar kisebbség szétválasztásához vezetne, ezért a kisebbségi sajtó kitért az óvatos és keveset mondó nyilatkozatok elöl. Csak néhány „független és semleges” lap képezett kivételt, mint például az *Esti Újság*, mely az elnökválasztással bővebben foglalkozott. Mtkó itt éppen az OKSZP szlovák képviselőjének, Petráseknek az idézett nyilatkozatára hivatkozott. Mindazonáltal a sajtóreferens megállapítása sem felel meg teljesen a valóságnak. Petrásek nyilatkozata nem tartalmazott olyan alapvető és fordulatos információt, amely valami teljesen új interpretációs szemléletet hozott volna a magyar törvényhozóknak az elnökválasztáson tanúsított magatartásával kapcsolatban. Elvégre az *Esti Újságnak* a Szüllő által adott terjedelmesebb nyilatkozat — amely különben nyíltabb volt, mint Petráseké — sem kínált betekintést a magyar kisebbségi politikai színtér kulisszatitkaiba. Az OKSZP exelnökének nyilatkozatát ezt követően a *Prágai Magyar Hírlap*, a magyar ellenzéki pártok lapja is leközölte.¹²¹

Az OKSZP és az MNP közös képviselői klubjának elnöke azonban a magyar külügyminisztériumnak küldött jelentésében azt az esetleges következtetést, hogy a magyar pártok ismét nem voltak egységesek, és hogy megint kompromittálódtak, a valósággal ellentétesnek nevezte, és cáfolta ezeket. Szüllő mindenekelőtt a két magyar párt által a *Prágai Magyar Hírlapnak* adott hivatalos kommunikációra hivatkozott, melyet a pártok vezetői, Esterházy János az OKSZP, Jaross Andor pedig az MNP képviselőjében írt alá, ami megerősítette a két magyar párt törvényhozóinak december 17-ei egyezségét, azaz hogy az elnökválasztáson egyértelműen Beneš Edvard jelöltségét fogják támogatni. Szüllő jelentése elsősorban azért értékes, mert a *Prágai Magyar Hírlap* 1935. december 18-ai rövid jelentését a december 17-én történt megegyezéséről a két párt hivatalos nyilatkozatának tekinti.¹²²

Az összegző jelentés cáfolta Szent-Ivány és Jaross az MNP két képviselőjének külügyminisztériumi beszámolóját, melyben a két magyar párt eltérő szavazásáról referáltak volna, utalt a már idézett Jaross interjúra *Az Estben*, ahol „*ipsissima verba elismeri, hogy elfogadták és támogatták a magyar pártok Beneš jelöltségét*”. Jaross ebben nyilvánosan igazolta, hogy a magyar képviselők és

¹²¹ MNL OL, K 66 274. cs. 1935 – I-5 t., 1/pol./1936, a prágai magyar követség sajtójelentése 1935. december 1-től 1936. január 4-ig.

¹²² Uo.

szenátorok egységesen Benešt támogatták. A lapnak szó szerint így fejezte ki magát: „Elmondhatom, hogy azért foglaltunk állást Benes elnöksége mellett, mert az az érzésünk, hogy Benes ígéreteitől a magyarság többet várhat, mint a jobboldali, túlzó nacionalista irányzattól.”¹²³

A klubelnök a választás eredményével kapcsolatosan is kétségbe vonta Szent-Ivány és Jaross állítólagos kijelentését arról, hogy a magyar pártok eltérően szavaztak az elnökválasztáson. Ezt alátámasztotta a *Prager Presse* c. napilapban 1935. december 19-én megjelent cikkel és a hozzáfűzött kommentárral. Arra való tekintettel, hogy a 24 üres szavazólap leadását a Nemzeti Egyesülés Pártja elismerte,¹²⁴ egyértelművé vált, hogy az MNP egyetlen törvényhozója sem adhatta le szavazatát Bohumil Němecre, ahogy a Nemzeti Egyesülés törvényhozói tették.¹²⁵ A magyar pártok szavazása körüli spekulációkra azonban a leadott üres szavazólapok adtak reális okot. Arra való tekintettel, hogy az elnökválasztást az üres szavazólapok leadásával csupán az SdP és a Nemzeti Fasiszta Közösség bojkottálta, nyilvánvaló volt, hogy az MNP törvényhozói nem helyezkedtek egységes passzív ellenállási platformra. Az elnökválasztáson leadott 76 üres szavazólap közül 67 az SdP törvényhozóihoz, a további 6 pedig Nemzeti Fasiszta Közösség törvényhozóihoz tartozott. Így összesen 3 azonosítatlan üres szavazólap maradt.¹²⁶

Mindazonáltal Szüllő jelentéséből megtudhatjuk, hogy csak egy kitöltetlen szavazólap háttére maradt kiderítetlen. Sajnos Szüllő jelentése nem teljes. Az üres szavazólapok „tulajdonosainak” kimutatása után megállapítja, hogy 76 szavazólap közül csupán egyet nem lehetett besorolni, azonban az SdP és a Nemzeti Fasiszta Közösség kivételével már csak a kárpátaljai Orosz Nemzeti Párt képviselőjének, Fencik Stefánnak, a Nemzeti Egyesülés¹²⁷ képviselői klubja „vendégképviselőjének” a nevét említi, aki beismerte az elnökválasztáson tanúsított passzív álláspontját. A Nemzeti Egyesülés lapja, a *Polední listy (Déli Lapok)*¹²⁸ is igazolta, hogy Fencik üres szavazólapot adott le. Nem világos tehát, hogy a megmaradt 2 üres szavazólap kinek a „tulajdonát” képezte.¹²⁹

¹²³ MNL OL, K 64. 62. cs. 1935 – 7. t. – 872/res.pol./1935, ill. 896/res.pol./1935, Szüllő *aide-mémoire*-ja. Jaross idézett beszélgetése Az Est napilapban 1936. december 20-án, lásd uo. vagy magát a lapot, 26. évf., 292. sz. 1935. december 20. Jaross Az Estnek adott interjújából Kahánek is idéz. (Vö. Kahánek, F.: Zákulisi i. m. 87.)

¹²⁴ Ahogy a Nemzeti Egyesülés Párt lapja a Polední list megerősítette: „A Nemzeti Egyesülés következetes maradt és szavazatait dr. Němec Bohumil professzorra adta.” A Nemzetgyűlés elnökválasztó ülésén a Nemzeti Egyesülés 26 törvényhozója közül 24 volt jelen. Amint már említettük Kramár igazoltan maradt távol.

¹²⁵ MNL OL, K 64. 62. cs. 1935 – 7. t. – 872/res.pol./1935, ill. 896/res.pol./1935, Szüllő *aide-mémoire*-ja. A Prager Presse kiollózott cikkéhez 1935. december 19, lásd uo.

¹²⁶ MNL OL, K 64. 62. cs. 1935 – 7. t. – 872/res.pol./1935, ill. 896/res.pol./1935, Szüllő *aide-mémoire*-ja. Szüllő az SdP esetében 67 törvényhozó helyett 66-ról beszél. Elképzelhető, hogy elírásról van szó. Az SdP központi lapja Henlein pártjának törvényhozóihoz 67 üres lapot sorol, ill. 9 üres szavazólapról tesz említést, amely nem tartozik az SdP-hez. A Nemzetgyűlés mindkét házában az SdP választói valamennyien jelen voltak. (Vö. Die Zeit. Sudetendeutsches Tagblatt, 1935, 1.évf., 68.sz., december 19.)

¹²⁷ A XII. – Ungvár választókerületért került a képviselőházba.

¹²⁸ Vö. Polední list, 1935, IX.évf., 349.sz., december 19.

¹²⁹ MNL OL, K 64. 62. cs. 1935 – 7. t. – 872/res.pol./1935, ill. 896/res.pol./1935, Szüllő *aide-mémoire*-ja.

Ha mérlegeljük azt a feltételezést, hogy csak egy szavazólapot nem sikerült azonosítani, akkor megállapítható: ha az MNP törvényhozói közül valaki kitöltetlen szavazólapot adott volna le, akkor ezt csak egyetlen egy törvényhozó tehetné, (az MNP mindkét szenátora igazolta távolmaradását a parlamenti ülésről). Ebből a bizonyítatlan tényből — csupán egy azonosíthatatlan üres szavazólapból — fakadt a magyar képviselők közös klubja elnökének a magyar pártok 1935-ös köztársasági elnökválasztáson tanúsított magatartásáról kialakított véleménye, ami a Budapestnek írt *aide-mémoire*-ban olvasható: „*Ez azonban bizonyít kettőt: 1./ Hogy a magyar nemzeti párt a keresztény-szocialista párttal együttesen szavazott, tehát a kívánt egység megvolt, 2./ másodszor bizonyítja azt, hogy erre az egy üres lapra vagy Jaross, vagy Szentivány tarthat igényt, de az bizonyos, hogy ketten egy lapon nem szavaztak.*”¹³⁰

Szüllő Géza jelentésére reagálva Kánya Kálmán külügyminiszter a pozsonyi konzulátuson keresztül üzent aközös képviselői klub elnökének, „*hogy az a passus mely szerint Pál¹³¹ és Ádám¹³² Benes ellen szavazott csak félreértésen alapulhat*”¹³³ Mindazonáltal a miniszter következő megállapítása, miszerint a „*két képviselő a vonatkozó kérdésre nekem kitérőleg válaszolt*”,¹³⁴ valamelyest ellentétben van ezzel a kijelentésével, és nem segít a probléma tisztázásában. Mi több, Szüllő Géza a jelentésében nem is beszélt arról, hogy Jaross és Szent-Ivány Beneš ellen szavaztak volna, de azt a tényt támasztotta alá, hogy kettejük közül csak az egyik lehetett az, aki nem Benešre adta le a szavazólapját.¹³⁵

Az áttanulmányozott elsődleges és másodlagos dokumentumok alapján bizonyosan megállapítható, hogy a magyar pártokat reprezentáló törvényhozók közül mind a hét keresztényszocialista választó az 1935. december 18-ai köztársasági elnökválasztáson Edvard Beneš külügyminiszterre adta le a szavazatát. Nem helyénvaló azt feltételezni, hogy az OKSZP törvényhozói közül valaki nem szavazott Benešre, mert az írásos dokumentumok nem utalnak az OKSZP reprezentánsai közötti egység meglétére vagy hiányára. A keresztényszocialisták részéről Beneš egységes támogatása száz százalékos. Egyöntetű szavazásukat a *Prágai Sajtófigyelő (Pražský tiskový zpravodaj)* is bizonyította, amely a keresztényszocialisták állítólagos megbízása alapján, ahogy ezt később az *Esti Újságból* megtudjuk, úgy tájékoztatta az olvasóit, hogy az OKSZP törvényhozói egységesen Benešre adták le szavazataikat.¹³⁶ Azonkívül Beneš megválasztásának Szüllő Géza és Esterházy János, két keresztényszocialista politikus volt az élharcosa, ők pedig program tekintetében egy több nemzetet felölelő párt élén álltak, amelynek szlovák és német szekciója is volt: ebből a szempontból a párt képviselőinek kisebb gondot jelentett Beneš támogatása, mint a markánsan

¹³⁰ Uo. A magyar külügyminisztériumban az első pontot piros ceruzával kiemelték.

¹³¹ Jaross fedőneve.

¹³² Szent-Ivány fedőneve.

¹³³ MNL OL, K 64. 62. cs. 1935 – 7. t. – 872/res.pol./1935, ill. 896/res.pol./1935. A „ellen” kifejezés kiemelése aláhúzással a távirat eredetije alapján (a szó aláhúzva a távirat gépirásos változatán és a távirat vázlatán is).

¹³⁴ Uo.

¹³⁵ Uo.

¹³⁶ *Esti Újság*, 1935, 3.évf., 294. sz., december 20.

nemzeti arculatú MNP-nek. Például Esterházy esetében, ahogy azt a testvére az emlékirataiban elmondja, a kisebbség iránti aggodalmat döntően az uralomra törő, demokráciaellenes jobboldal előretörésének veszélye motiválta. Ezért kellett a keresztényszocialisták elnökének a magyar kisebbség jövője érdekében is túllépnie a Beneš iránti ellenszenvén.¹³⁷

A Magyar Nemzeti Pártnak az elnökválasztáson tanúsított állásfoglalásáról a felhasznált források alapján elmondható, hogy a prágai vár Ulászló teremben 1935. december 18-án nagy valószínűséggel legalább 4 választója támogatta Beneš jelölését, azaz 5 jelenlévőből összesen 4 képviselő. A két magyar kisebbségi pártból tehát Benešre ezen feltételezések alapján 14, esetleg 12 törvényhozó adta le a szavazatát. Nem világos a Magyar Nemzeti Párt ügyvezető elnökének, Jarosznak az álláspontja, illetve a párt ügyvezetőjének, Szent-Iványynak sem a helyzete, aki sokáig ellenállt a magyar követ arra irányuló nyomásának, hogy Beneš jelölését támogassa.

A választás után tehát az MNP képviselőinek az elnökválasztáson való szereplése került előtérbe, s elsősorban inkább Jaross Andor szavazata iránt érdeklődtek, mintsem Szent-Ivány iránt. Némely sajtóhír szerint Jarosról elképzelhető, hogy Beneš ellen szavazhatott, ami alatt az üresen leadott szavazólapot kellene érteni, mert Némecre, mint azt már kifejtettük, nem szavazhatott. Jaross a magatartását a háttérbeszélgetéseknél állítólag nem is titkolta. Úgy mond azért nem szavazott Benešre, mert féltékenységet ébresztett benne az a tény, hogy a Czernin-palotába csak az OKSZP elnökét hívták meg, és az MNP-t csak a második körben szólították meg.¹³⁸ Jaross inadekvát politikai ambícióira való tekintettel, amelyekre a prágai magyar követ is figyelmeztette Budapestet, a többségtől eltérő szavazás nem is elképzelhetetlen. Ráadásul az MNP, ill. politikai vezetője, Szent-Ivány József is felháborodott azon, hogy az MNP másodhegedűse vett részt még a választással kapcsolatos budapesti konzultációkon is, amit a *Dísz térnek* a prágai követ által világosan tudtára adott. Ezekre a tényekre és Jaross ambícióira tekintettel valóban Jaross adhatta le az üres szavazócédulát, s ezt Szent-Iványynak nem hivatalosan be is ismerhette. Budapest jóindulatának megőrzése érdekében azonban a nyilvánosság előtt ő is a képviselők választáson tanúsított egységéről beszélt, ahogy ezt a budapesti napilapnál *Az Estnél* is tette. Ezért is adhatott kitérő választ a magyar külügyminiszter Dísz téri audienciáján, melyre egy nappal a Csehszlovák Köztársaság elnökének megválasztása után került sor.

Esterházy Lujza memoárja viszont cáfolja, hogy Jaross másképp szavazott volna, mint a többiek: szerinte az MNP reprezentánsai kezdettől fogva, tehát az első, 1935. december 15-ei Esterházy-Beneš találkozó óta egyetértettek Beneš támogatásával „*beleértve az akkor liberális Jaross Andort is*”.¹³⁹

A Magyar Nemzeti Párt képviselőinek szavazásával kapcsolatban a fentebb említett következtetés akkor helytálló, ha a Szüllő Géza által 1935. december végén a magyar külügyminiszternek küldött összefoglaló jelentést mérv-

¹³⁷ Esterházy L.: Szívek i. m. 68.

¹³⁸ Esti Újság, 1935, 3.évf., 294.sz., december 20.

¹³⁹ Esterházy, L.: Szívek i. m. 68.

adónak tekintjük. A korabeli fő sajtóorgánium sem igazít el bennünket annak kérdésében, hogy kihez tartoztak az üresen leadott szavazólapok. Amennyiben Szüllő jelentése nem lenne pontos és két üres szavazólap eredete lenne tisztázatlan, kénytelenek lennénk a fenti megállapítást a következőképpen korrigálni: a Nemzetgyűlés 1935. december 18-ai elnökválasztáson az MNP öt jelenlévő választójából hárman biztosan Benešre adták le szavazatukat.

Mindenesetre azt, hogy az MNP törvényhozóinak Beneš támogatása nem volt könnyű, az is bizonyíthatja, hogy a Nemzetgyűlés elnökválasztó üléséről betegség miatt két törvényhozójuk, Füssy és maga az MNP elnöke is orvosi bizonyítvány nélkül kimentette magát, ahogy Kornel Stodola, az agrárpártiak szenátora tette. Igaz, nehéz volna bebizonyítani, hogy a két említett törvényhozó szándékosan maradt távol az elnökválasztásról. Mindenesetre figyelemre méltó tény, hogy a Magyar Nemzeti Párt két szenátorának távolmaradására a magyar külügyminisztérium idézett anyagai nem reflektáltak (!). Az elmondottak alapján az 1935-ös elnökválasztás eredményének summázása a magyar választókkal kapcsolatban így néz ki: az államfő megválasztásakor az OKSZP és az MNP 12 jelenlévő választója közül tízen biztosan Benešre szavaztak (abban az esetben, ha Jaross és Szent-Ivány nem rá szavazott) vagy tizenegyen (abban az esetben, ha Beneš jelölését csak Jaross vagy csak Szent-Ivány támogatta). Végeredményben viszont azt sem lehet kizárni, hogy Beneš megkapta a két magyar kisebbségi párt valamennyi jelenlévő törvényhozójának a szavazatát, azaz mind a 12 szavazó őt támogatta. Az *Estnek* adott interjújában ezt látszott igazolni az MNP ügyvezető elnöke, Jaross Andor is.

Miért támogatta, Szüllő Géza Beneš megválasztását?

Befejezésül gondolkozzunk el még azon, mi lehetett a valódi oka annak, hogy Szüllő nemcsak a két magyar kisebbségi párt tagjai között propagálta Beneš elnökké választását, hanem még Budapest felelős helyein is ezt tette. Valószínűnek tűnik az a magyarázat, hogy a magyar kisebbségi politikusok Benešhez kapcsolódó negatív érzelmei ellenére a csehszlovák külügyminiszter már ismert politikus volt számukra, tudták, mi várható tőle. A magyar keresztényszocialisták volt elnöke tapasztalt politikusként inkább a biztosat választotta a mindinkább jobbra tolódó polgári blokk nem egészen tisztázott partnerségével szemben. Ezt ő maga is megerősítette a választások előtti, fentebb idézett nyilatkozatában. Így lehetett ez az OKSZP öt követő elnökének Esterházy János esetében is. Azt, hogy Esterházy és de facto a többi magyar kisebbségi politikus is a biztosat részesítették előnyben a bizonytalansággal szemben, Esterházy Lujza emlékiratai is alátámasztják.

Beneš támogatásának oka a magyar kisebbség politikai reprezentációja által veszít súlyából tekintettel a másik magyar politikai párt, a Magyar Nemzeti Párt vezetőjének vonakodására. Ő is ott volt ugyan a csehszlovákiai magyar kisebbségi politika színterének kialakításánál, mindazonáltal, ahogy már fentebb láttuk, még a prágai követ éjszakai intenzív intervenciójának ellenére sem volt hajlandó Beneš egyértelmű támogatására. Véleményével azonban nem volt egyedül. Azt, hogy milyen mértékben állhatott az ingadozó álláspont mögött

Szent-Ivány és az agrárpártiak háttérkapcsolata, amelyre Budapest és a magyar keresztényszocialisták exelnöke is felhívta a figyelmet, csak nehezen lehet bizonyítani. Tény azonban, hogy 1934 őszén a két párt vezető politikusai, név szerint Szent-Ivány és Černý között a közeledő elnökválasztás kapcsán is közvetlen kapcsolat jött létre. Valóban lehetséges, azonban következetesen nem dokumentált, hogy az MNP vezetői esetében az elnökválasztás alkalmával kialakult valamiféle félelem az agrárpártiak lehetséges autoritativ politikájának további kormány szintű erősödésétől, ill. attól, hogy a belügyi tárcával rendelkező agrárpártiak a nemzeti kisebbségi pártokkal szemben keményebb politikai folytathatnának. Nem először történne meg, hogy a magyar kisebbség politikai képviselője komolyan tartana az államapparátus fellépésétől a kisebbségi pártok ellen, ill. a kettő közül az egyik megszüntetésétől, esetleg betiltásától. Ahogy a kassai rendőrség vezetése dokumentálta 1933. október 31-én, a magyar kisebbségi pártok zűrzavart és káoszt éltek meg az 1933 októberében elfogadott, a politikai pártok feloszlátásának és betiltásának lehetőségeiről szóló törvény miatt. Esterházy az OKSzP elnöke akkor úgy vélekedett, hogy pártját feloszlatták, az MNP-t pedig megszüntetik. Mindkét magyar párt számolt egy ilyen esettel, és alternatív megoldásra készültek, hogy miként lehetne folytatni a politikai tevékenységet abban az esetben, ha az említett intézkedésre sor kerülne.¹⁴⁰ A rendőrségi hírek jól informált forrásokra hivatkozva már akkor tájékoztatták a felsőbb helyeket, hogy beavatott körök fontolgatják, hogy az MNP „fogja keresni a kormányhoz való közeledés lehetőségét, hogy így megóvja a pártot a feloszlátástól.”¹⁴¹

Éppen a párt jövőjéért való aggodalom motiválhatta az OKSzP volt elnökét, Szüllő Gézát, amikor Beneš elnökjelöltségét támogatta. Amíg Szent-Ivány a pártja jövőjének érdekében a legnagyobb kormánypárt irányába közeledett, addig Szüllő az OKSzP jövőjét a kormány szocialista spektrumánál látta biztosíthatónak. A levéltári anyagok egyértelműen bizonyítják, hogy nem nagyon lehetett szó valamiféle spekulációról. A pozsonyi rendőrigazgatósághoz 1935. július 1-én érkezett meg a kassai rendőrség 1934. június 4-ei bizalmas jelentése, mely a magyar ellenzéki pártok kapcsán arra figyelmeztetett, hogy a magyar kisebbségi politika színterének néhány főszereplője az 1935. májusi parlamenti választások előtt aggodalmát fejezte ki a párt lehetséges, s netalán még a választások előtt bekövetkező feloszlátása miatt. A kassai rendőrségi jelentés szerint ez egy meg nem nevezett csehszlovák politikus beavatkozásának köszönhetően végül nem következett be, Szüllő Géza azonban kénytelen volt megígérni, hogy „az esetleges köztársasági elnöki választáson a két magyar párt parlamenti képviselői az ő utasítása szerint fognak szavazni”.¹⁴²

¹⁴⁰ Vö. Slovenský národný archív (tovább csak SNA), fond Policajné riaditeľstvo Bratislava (továbbiakban f. PR), 241. sz. dob., dok. sz. 14287/33 prez. és uo. 240. sz. dob., dok. sz. 50441/33 prez. Vagy vö.: Andrej Tóth: Zemské křesťanskosocialistická strana v Československu pod vedením hraběte Jánose Esterházyho letech 1933–1935. Moderní dějiny 19. (2011) 1. 82 (beszámítva a 40. lábjegyzetet).

¹⁴¹ Vö. SNA, f. PR, 241. sz. dob., dok. sz. 14287/33 prez.

¹⁴² Vö. SNA, f. PR, 252. sz. dob., dok. sz. 35.766/1935 prez., ill. dok. sz. 2731/935 prez.

Nehéz azonban megállapítani, hogy ez a jelentés mennyiben felel meg a valóságnak. Az állam a pártok felett kiterjedtebb felügyeletet gyakorolt, amitől a magyar pártok vezetői valóban tartottak, s ez 1935-ben, a hármas választás évében is így volt. Aggodalmaik nem tűnnek indokoltaknak, néhány fontos(abb) pozícióban lévő politikus azonban céljai érdekében kihasználhatta ez irányú félelmeiket. Ezt az agrárpárt vezetőjének, Černýnek és az MNP vezetőjének, Szent-Ivánnak esetében is láthattuk. Hogy ki lehetett az az „*egyik csehszlovák politikus*”, aki a fent idézett kassai rendőrségi jelentésben szerepelt, sajnos nem világos. Lehetetlen megállapítani, hogy valóban egy „*socialista*” politikusról volt-e szó, aki a magyarokat igyekezett megnyerni Beneš megválasztásához. Ez azonban nem kizárt. Ahogy láthattuk, a Hradzsin-párti kormánykörökhöz az OKSzP közelebb állt, mint az MNP. Elképzelhető, hogy Černý miniszter lehetett az a bizonyos „*csehszlovák politikus*”, aki, mint 1934 őszén Szent-Ivány esetében, 1935 tavaszán is megpróbálta előkészíteni a talajt a politikai szintér eliminálására, hogy Beneš külügyminiszter köztársasági elnökké választása lehetőleg váljon.

Nem állapítható meg, hogy Szüllő Géza azért volt-e hajlandó Beneš támogatására, mert becsülte őt, mint tapasztalt politikust, vagy pedig a háttérben lezajlott informális és pragmatikus megállapodás motiválta a magyar politikust. Hozzá kell azonban tenni, hogy a fennmaradt magyar levéltári anyagok nem tartalmaznak informális megbeszéléssel kapcsolatos utalást, ami legalábbis érdekesnek tekinthető. A másik oldalon pedig Beneš támogatásának elsőként feltüntetett oka közvetve vagy közvetlenül a magyar kisebbségi pártok jövője iránti aggodalommal függ össze, tekintet nélkül arra, hogy a folyosói beszélgetések alkalmával ezzel, illetve a magyar pártoknak az elnökválasztáshoz való viszonyulásával kapcsolatban tett-e valaki valamilyen ajánlatot. Az viszont vitán felüli tény, hogy a magyar pártok az elnökválasztáson pragmatikusan viselkedtek. Nemcsak az ismertebb elnökjelölt oldalára álltak, mégpedig a Csehszlovák Köztársaság alkotmányjogi koncepciójának megalapozásában részt vevő személyekkel, köztük Benešsel, szembeni negatív álláspontjuk ellenére, s elzárkóztak az egyre radikalizálódó polgári blokk képviselőivel való szövetségtől, elutasították a szavazástól való tartózkodást is, nem voltak hajlandók üres szavazólapok leadására, ahogy ezt az SdP képviselői és szenátorai tették. Feltétlenül ki kell emelni, hogy a magyarok az elnökválasztáson pozitívan jártak el, még a legközelebbi szlovákiai potenciális partnerükre, Hlinka Szlovák Néppártja politikájára való tekintet nélkül is, amely az utolsó pillanatig az ún. decemberi blokkot támogatta. Abban, hogy a magyar pártok az 1935-ös elnökválasztáson Beneš külügyminisztert támogatták, nagy érdeme volt a keresztényszocialisták vezetőinek, elsősorban Szüllő Géza exelnöknek és Esterházy János pártelnöknek, akit a magyar kisebbségi pártok reprezentánsai közül maga Beneš választott ki a jelöltségével kapcsolatos megbeszélésekre.¹⁴³

¹⁴³ Az SdP lapja a *Die Zeit* ezzel kapcsolatban arra hívta fel a figyelmet, hogy a magyar kisebbségi pártok törvényhozóinak az elnökválasztáson megnyilvánult aktivista intermezzója 1935. decemberében a domináns klerikális körök befolyásának volt az eredménye. *Vö. Die Zeit*, 1935, 1. évf., 68. sz., december 19 (lásd csak a napilap számának harmadik kiadását, az első és második kiadásából a cikk inkriminált szakasza hiányzik).

POLITICAL PARTIES OF THE HUNGARIAN MINORITY IN CZECHOSLOVAKIA AND THE
PRESIDENTIAL ELECTION OF 1935

by Tóth Andrej
(Summary)

On 19 December 1935 the senators and representatives seated in the National Assembly elected with overwhelming majority Edvard Beneš, then minister of foreign affairs, as the second president of the Republic of Czechoslovakia. His nomination was supported by all the Czechoslovak political parties, that is, by those of the agrarians, the social democrats, the artisans and tradesmen and the communists. He also enjoyed the backing of the representatives and senators of the German activist parties, namely the German social democrats, christian socialists and agrarians. For the first time in the history of Czechoslovakia, the representatives of the Hungarian minority parties also played an active role, who during the previous presidential elections manifested their opposition to the constitutional structure of the Czechoslovak state by handing in unfilled voting papers. The Hungarian legislators took a coordinated stance at the elections, as it was publicly declared by their leaders. The constructive attitude of their parties was appreciated by the newly elected president immediately after the elections. Thereafter, however, doubts were raised with regard to the votes given by the representatives of the Hungarian National Party. Twelve among the fourteen representatives of the Hungarian parties were present, and eleven were supposed to have voted for Beneš. Doubtful remained the vote of Jaross, acting president of the Hungarian National Party, and that of Szent-Ivány, political leader of the party, who had long resisted the pressure exerted on him by the Hungarian ambassador at Prague to vote for Beneš.